SABAH DENİZİ

Dünya Edebiyatı / Roman

MARGARET MAZZANTINI



2011
PAVESE ÖDÜLÜ

2011
MATTEOTTI ÖDÜLÜ

DK

SABAH DENİZİ

Orijinal adı: Mare al Mattino
© 20011 Margaret Mazzantini
İtalyanca ilk baskı: Giulio Einaudi editore s.p.a., Torino
Yazan: Margaret Mazzantini
İtalyanca aslından çeviren: İvon Cerrahoğlu

Türkçe yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
1. baskı / Ocak 2014 / 978-605-09-1813-7
Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer
Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi. A Blok Kat: 2
34310 Haramidere-İstanbul
Tel. (212) 412 17 00
Sertifika no: 12026

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Sabah Denizi

Margaret Mazzantini

Çeviren: İvon Cerrahoğlu

DK DOĞAN KİTAP

Sana ve coche pequeño*'daki Zeki'ye*

İçindekiler

Ferid ve Ceylan **11**

Sessizliğin Rengi **39**

Sabah Denizi **99**

Ferid ve Ceylan

Ferid denizi hiç görmedi, hiç girmedi denize.

Defalarca düşledi onu. Bir paşa kaftanı gibi benek benek yıldızlı halini. Ölü şehrin mavi duvarı gibi mavi rengini.

Milyonlarca yıl önceden, denizin çöle kadar uzandığı zamanlardan kalma fosilleşmiş kabukları aradı. Kumun dibinde yüzen kertenkele balıklarını kovaladı. Tuzlu ve acı gölü, gümüş rengi develerin yıpranmış korsan gemileri gibi ilerleyişini gördü. Sahranın son vahalarında yaşamaktaydı.

Ataları göçebe Bedevi kabilesinden geliyordu. Vadilerde, bitkilerle örtülü dere yataklarında durup çadır kuruyorlardı. Keçiler otluyor, kadınlar kızgın taşların üzerinde yemek pişiriyordu. Hiç ayrılmamışlardı çölden. Kıyı halkına, tacirlere, korsanlara karşı bir tür güvensizlik duyuyorlardı. Çöl onların açık ve sınırsız eviydi. Onların kum denizi. Çöldeki kumullar jaguar postundaki lekeler gibi. Hiçbir şeyleri yoktu. Sadece kumun yeniden örttüğü adımların izi. Güneş, gölgeleri harekete geçiriyordu. Susuzluğa dayanmaya, kurumaya alışkındılar hurmalar gibi, ölmeden. Bir hecin devesi

onlara yol gösteriyordu, uzun eğik bir gölge. Kumullar arasında yok oluyorlardı.

Dünyaya görünmez olabiliriz ama Tanrı'ya olamayız.

Yüreklerinde bu düşünceyle oradan oraya savruluyorlardı.

Kışın kayalıklar okyanusunu aşıp gelen kuzey rüzgârı bedenlerini örten yün abaları kurutuyor, davuldaki keçi derisi gibi gerilmiş ciltleri kemiklerine yapışıyordu. Antik çağların uğursuzlukları yağıyordu gökten. Kum çatlakları bıçak kesiliyordu, çöle dokunmak yaralanmak demekti.

Yaşlılar öldükleri yere gömülüyorlardı. Kumun sessizliğine terk ediliyorlardı. Bedeviler, beyaz ve çivit mavisi saçaklı giysilerle, yola koyuluyorlardı.

İlkbaharda, pembemsi ve soluk renkli yeni kumullar oluşuyordu. El değmemiş kumlar.

Kızgın kıble rüzgârı, bir çakalın boğuk iniltisi eşliğinde yaklaşıyordu. Hafif esinti kıvrımları, ortalıkta dolaşan ruhlar gibi yer yer kumu çimdikliyordu. Ardından bilenmiş palalar gibi keskin boralar geliyordu. Dirilen bir ordu. Bir anda çöl ayağa kalkıyor ve göğü parçalıyordu. Ahiretle çölün arasında sınır yoktu artık. Bedeviler gri fırtınanın ağırlığı altında ezilip geçmişteki bir hükmün cezasını çekercesine diz çökmüş hayvanların bedenlerine dayanıp korunuyorlardı.

Sonra durmuşlardı. Kilden bir duvar örüp kapalı bir mera oluşturmuşlardı. Kumda tekerlek izleri vardı.

Bir kervan geçiyordu ara sıra oralardan. Kara Afri-

ka'dan denize giderken çölü geçen tacirlerin güzergâhı üzerindeydiler. Fildişi, reçine, değerli taşlar götürüyor, esir olarak satılmak üzere bağlanmış insanları Sirenayka'nın ve Trablus'un limanlarına taşıyorlardı.

Tacirler vahada yiyor, içiyor, dinleniyorlardı. Bir şehir doğmuştu burada. Halat örgüsüne benzer kilden duvarları, palmiyeden damları vardı. Kadınlar üst katta, erkeklerden ayrı kalıyor, damlarda yalınayak dolaşıyorlardı. Başlarının üstünde toprak testilerle kuyuya doğru yürüyorlardı. Koyun işkembeli kuskusla haşlanmış unu karıştırıyorlardı. Derviş mezarlarında dua ediyorlardı. Günbatımında damların üstünde ney eşliğinde, mahmur yılanlar gibi göbeklerini kıvırarak raks ediyorlardı. Alt katta erkekler tuğla harcı yoğurup ticaret yapıyor, nargile içerek tavla oynuyorlardı.

O şehirden eser yok artık. Geri kalan bir resim, kum rüzgârının yiyip bitirdiği bir mabet. Onun yanında Albay'ın isteğiyle Doğulu yabancı mimarlar tarafından yapılan yeni şehir kurulmuş. Betondan ve antenlerden oluşan binalar.

Yol boyunca üzerinde her yerde Reis'in çöl kıyafetleriyle, Müslümanlara ve subaylara özgü giysileriyle resimleri var. Kiminde çalımlı ve ciddi, kiminde ise kollarını açmış gülümsüyor.

İnsanlar boş benzin bidonlarının üstüne oturmuş, çocukların kemikleri çıkmış, yaşlılar ağızlarını ıslatmak için kökleri emiyorlar. Işıkların kabloları bir binadan diğerine bitkin bir halde uzanıyor. Sıcak kıble rüzgârı turistlerin çölde bıraktıkları naylon torbaları ve çöpleri sürüklüyor.

İş güç yok. Sadece şekerli içecekler ve keçiler var. İhraç edilmek üzere paketlenecek hurmalar.

Gençlerin çoğu petrol bölgelerine, büyük siyah bloklara gidiyor. Çölün sonu gelmez alevlerine.

Gerçek bir şehir değil bu, üst üste yığılmış hayatlar.

Ferid şehrin eski bölümünde oturuyor, bütün kapıların aynı avluya baktığı alçak evlerden birinde, bahçe bakımsız ve kapı hep açık. Okula yürüyerek gidiyor. Kamış gibi sürekli soyulan cılız bacaklarıyla koşuyor. Annesi Cemile ikindi için birkaç tane susamlı galetayı kâğıda sarıyor.

Ferid dönüşte arkadaşlarıyla teneke kutularını çeken, saçtan yapılmış bir el arabasıyla ya da topla oynuyor. Kızıl renkteki toz duman içinde solucan gibi yuvarlanıyor. Küçük muzları ve hurma salkımlarını çalıyor. Ağaçların gölgede kalan tepelerine iple tırmanıyor.

Boynunda bir muska asılı. Bütün çocuklarda var bu. Bir iki boncuk ve hayvan ibiğinin saklandığı deriden küçük bir kese.

Kem gözler muskaya dikecekler gözlerini ve sen sağ salim kalacaksın, demişti annesi ona.

Babası Ömer teknisyen, TV antenleri monte ediyor. Sinyali bekliyor. Mısır dizisini kaçırmak istemeyen ve onu düşlerinin bir kurtarıcısı gibi gören kadınlara gülümsüyor. Cemile o aptal kadınları kıskanıyor. Kendisi şan eğitimi almış. Ama kocası onun düğünlerde, şenliklerde ya da turistlerin önünde kendini teşhir etmesini istemiyor. Bu yüzden Cemile yalnızca Ferid için şar-

kı söylüyor; kubbeli ve kerpiç damlı, yavşan ve rayihalı otlar kokan perdeler ve halılarla kaplı odaların tek seyircisi o.

Ferid annesine, onun palmiye dalları gibi rüzgâr estiren kollarına, aşk ve gözyaşı dolu *ma'luf*'ları[1] söylerken çıkan nefesine âşık. Yüreği öylesine şişiyor ki yere düşürmemek için iki eliyle birden sımsıkı tutmak zorunda kalıyor, pas içinde ve hep kuru kalan yağmur suyu topladıkları teneke leğenin içine düşmesini engelliyor.

Annesi genç, ablası gibi. Arada bir karıkoca oyunu oynuyorlar, Ferid onun saçlarını tarıyor, başörtüsünü düzeltiyor.

Cemile'nin alnı kocaman yuvarlak bir taş, gözleri kuşlarınki gibi sürmeli, dudakları tatlı ve olgun iki hurmaya benziyor.

Esintisiz bir günbatımı. Gökyüzü şeftali renginde.

Ferid bahçesinin duvarına oturuyor. Ayaklarına ve sandaletinden dışarı taşan kirli parmaklarına bakıyor.

Yerdeki çatlağın içinden körpe bir yeşillik çıkmış, Ferid bu taze kokuya burnunu yaklaştırıyor. Ve o an yanında bir hayvanın soluğunu fark ediyor. Hayvan ona o kadar yakın ki kıpırdayamıyor bile, yüreği ağzına geliyor.

Onun, bir sürü efsanenin kahramanı, koca boynuzlu, koyunla eşek arası bir *veddan*[2] olmasından korkuyor. Dedesi onun ufukta kumulların arasında kötü bir serap gibi göründüğünü söylemişti. Uzun yıllardan beri kimse *veddan* görmüyor artık ama dedesi Musa canlıların daya-

1. (Arapça) Libya'nın geleneksel müziğinde Endülüs kökenli bir şarkı türü (ed.n.).

2. (Arapça) Berberi koyunu (ed.n.).

namadığı kumlarda, kara vahalarda onun hâlâ saklandığına dair yemin ediyor ve çölü ciplerle mahvettikleri, tekerlekleriyle onu bozdukları için insanlara çok kızıyor.

Ama hayvanın ne beyaz kâkülü var ne de uzaylılar gibi garip boynuzları, dişlerini de göstermiyor. Kum renginde postu var ve boynuzları da öyle ince ki fidan gibi. Ona bakıyor, belki de aç.

Ferid onun bir ceylan olduğunu anlıyor. Genç bir ceylan. Kaçmıyor. Kocaman gözleri ona çok yakın, berrak ve sakin bakıyor. Başını döndürür döndürmez postu sarsılıyor. O da titriyor galiba. Fakat bu karşılaşma onda da merak uyandırmış ki geri çekilmiyor. Ferid usulca bir dal uzatıyor ona, ceylan inci gibi beyaz dişlerini göstererek ağzını açıp bir iki tane taze fıstık koparıyor. Geri geri giderken ona bakmaktan da vazgeçmiyor. Sonra aniden dönüyor, çamurların üstünden atlayıp tozu dumana katarak kumulların ufuk çizgisinde yok olana kadar koşuyor.

Ertesi gün Ferid okulda defter sayfalarını ceylanla dolduruyor, kurşun kalemle çiziyor, parmağını tutkal boyaya batırıp renklendiriyor.

Televizyonda yapımcılığını Reis'in üstlendiği, Anthony Quinn'in efsanevi Ömer Muhtar'ı canlandırdığı film var. Bedevi gerilla, İtalyan istilacılara karşı aslan gibi savaşıyor. Ferid gurur duyuyor, yüreği kemiklerini sızlatırcasına çarpıyor. Babasının adı da Ömer, tıpkı çöl kahramanınınki gibi.

Arkadaşlarıyla savaş oyunu oynuyorlar. Kamıştan ağız tüfekleriyle fıstıkları ve fırtınaların bıraktığı kırmızı çakılları fırlatıyorlar.

Sen öldün! Sen öldün!

Kavga ediyorlar, çünkü hiçbiri yere yatıp oyunu bitirmek istemiyor.

Ferid bir yerlerde savaş olduğunu biliyor.

Annesi babası geceleri fısıldaşıyorlar ve arkadaşları da sınırdan gelen silahların geceleri ciplerden boşaltıldığını gördüklerini söylüyorlar. Onların da kalaşnikovları, mermileri olsun istiyorlar.

Yaşlı ve sağır dilencinin önünde fişek patlatıyorlar.

Ferid zıplıyor, çılgınca eğleniyor.

Bingazi Üniversitesi'nde okuyan en genç amcası Hişam isyancılar ordusuna katılmış.

Ferid'in Lanetli Dağ'da turistlere rehberlik yapan, yılanların izini tanıyan ve yazıtlardaki resimleri deşifre edebilen Musa Dede'si, Hişam'ın çok kitap okuduğunu ve aptal olduğunu söylüyor.

Kaid'in[3] Libya'yı asfalt ve çimentoyla döşediğini, Mali'nin siyah Tuareg'leriyle[4] doldurduğunu, tüm duvarlara o gülünç yeşil kitabının sözlerini kazıdığını; aktörler gibi, güzel kadınlarla tatil yapıp dünyayı gezerek bankerler ve politikacılarla görüştüğünü söylüyor. Ama aslında o da, onlar gibi Bedevi ve çöl adamı. Geçmişte zulüm görmüş, vahalardan sürülen ırkını korumuş. Müslüman Kardeşler'den daha iyi.

Hişam ise *Özgürlük daha iyi* diyor.

Ömer dama çıkıyor, çanak anteni ayarlıyor. Rejimin kapattırdığı bir kanalı alıyorlar. Kıyı şehri alevler için-

3. (Arapça; "a" uzun) Komutan (ç.n.).

4. Burkina Faso, Cezayir, Libya, Mali ve Nijer arasında geniş bir alanda yaşayan, Berberi dillerinden birini konuşan halk (ç.n.).

de. Birleşik Afrika'nın peygamberinin kendi Cemahiriye'sine saldırdığını biliyorlar artık. Ne de olsa iktidar kalesinin tek hâkimi. Musa Dede Misrata'nın mahvolduğunu görünce *kaid*'in resmini duvardan aşağı indirip kıvırıyor ve yatağın altına atıyor.

Telgraf geldi. Hişam gözünü kaybetmiş. Suratı parçalanmış. Artık gözleriyle kitap okuyamayacak. Herkes ağlıyor, herkes dua ediyor. Hişam Bingazi Hastanesi'nde. Hiç değilse yaşıyor, Fatma'nın oğlu gibi yeşil torbalar içinde değil.

İnsanlar sokakta Reis'in sözlerini duvarlardan kazıyıp özgürlük ve kahramanlık yazılarıyla dolduruyor, sahte madalyalı koca sıçanla alay eden karikatürlerle kaplıyorlar duvarları. Medine'nin önündeki heykel taşlanarak aşağı indiriliyor.

Gece; sürekli titreşen hafif ve yalın bir ışık var. Ömer pazar torbasını masanın üstüne boşaltıyor, içinde para var. Ömer'in biriktirdiği paralar, Musa Dede'nin çöldeki turistlerden kazandığı avrolar ve dolarlar. Ömer paraları sayıyor, sonra duvardan bir taş çıkarıp içine saklıyor. Cemile'yle konuşuyor, ellerini onun ellerinin üzerine koyup sımsıkı tutuyor. Ferid uyumuyor, yağmurun altında sallanan hindistancevizi gibi titreyen ve kenetlenmiş ellere bakıyor karanlıkta.

Ömer oradan gitmeleri gerektiğini söylüyor. Hatta çoktan yapmaları gerekirdi bunu diye düşünüyor. Çölde bir gelecek yok. Üstelik de savaş var şimdi. Çocuk için korkuyor.

Ferid babasının onun için korkmakta hata ettiğini düşünüyor. O da Hişam amcası gibi savaşa hazır. Elle-

riyle gözlerini kapatarak körler gibi görmeyi deniyor. Sağa sola çarpıyor biraz ama önemi yok.

Ferid bahçesinin duvarına oturuyor.

Ceylan sessizce geliyor yine, hafifçe sıçrıyor ve işte karşısında. Kapkara gözleriyle, elmas gibi gözbebeğiyle, dışı açık, içi koyu renkte kulaklarıyla, küçük ve kıvrık boynuzlarıyla. Dost olmuşlardı artık. Ferid hiç kimseye söz etmemişti ondan. Ama içinde hep gizli bir kuşku var. Ceylanı yakalayabileceklerinden korkuyor. Toy ve korumasız, risk altında. İnsana fazla yaklaşıyor, evlerin olduğu yerlere girip çıkıyor. Titrek kaslarıyla ve biraz da asabi tavırlarıyla kendini tehlikeye atıyor; her an sıçramaya hazır, yerinde duramıyor. Güven duymaya alışmaları gerek yeniden. İkisi de aynı çöle ait ama farklı ırklara. Ferid duvara yapışıyor, ceylanın kendisiyle birlikte kara burun deliklerinden nefes almasını bekliyor. Hayvan burnunu sallıyor, oynamak istiyor. Arka ayaklarının üzerine oturduğunda annesinin günbatımındaki halini andırıyor. Aynı asil duruş.

Bir ilkbahar sabahı. Ömer damda çalışıyor. Elektrik kablolarını bağlıyor, kıvılcımı yani dizinin oynayacağını garantileyen sinyali bekliyor. Bugünlerde elektrik bir gidip bir geliyor. Kadınlar savaşı düşünmek istemiyorlar, aşk acısıyla ağlamak istiyorlar. İyi adam acaba oğlanın kendi çocuğu olduğunu öğrenecek mi ya da kötü adam siyah arabayla kayalıklardan aşağı düşecek mi diye merak ediyorlar.

Ferid, Ömer'in geri geri giderken boşlukta tutunacak bir yer aradığını, düştüğünü ve yeniden doğrulduğunu

gördü. Damda başka adamlar da vardı, sahte tulumlar giymişler ve işçi gibi sarı kasklar takmışlardı ama ateş ediyorlardı. Aşağıdakileri, pazar yerindekileri hedefliyorlardı, insanlar kaçıyor ve bağrışıyordu. Kraldan yana olanlardı bunlar, çoğu da yabancı, *mürtezika*,[5] sahranın civarındaki diğer savaşların paralı askerleri. Ateş ettiklerinde, filmlerde olduğu gibi bağırıyorlar. Askerin biri yarı çıplak çömelip ihtiyacını gideriyor. Demirhindi suyunu fazla kaçırmış olsa gerek, ya da korkuyor. Şimdi pantolonunu indirmiş, o vaziyette ateş ediyor.

Ömer durup onlara baktı. Onlarla konuşup durdurmayı denedi. Boğazına tüfek dayadılar, *Ya bizimle savaşmaya gelirsin ya da ölürsün,* dediler. Ferid babasının çatı oluklarından aşağıya kaydığını gördü. Ayakkabısının teki yoktu. Cemile'nin akşam yamadığı bej çorapları gözüküyordu. Eline bir tabanca vermişlerdi. Ömer gökyüzündeki kuşlara doğru havaya ateş etti ama kuşlar yoktu. Sonra tabancayı yere düşürdü. Pantolonsuz adam babasını damdan aşağı itti.

Ferid mitralyözlü *pick-up*'ı, bazukaları, pis ve gözü dönmüş suratları, kafalara sarılı yeşil bayrakları gördü. Onları korkutmak için hayvanları bile öldürmüşlerdi.

Neyse ki ceylan ortada yoktu o gün. O yalnızca sessizlikte yaklaşıyordu.

Cemile geceyi bekledi. Hiçbir gece o gece kadar karanlık değildi. Dolunay kum tepeciklerini, palmiyeleri, binaları ve uğursuzluğu def eden sivri damlı kerpiç evleri aydınlatıyordu.

5. (Arapça) Paralı askerler (ç.n.).

Ferid'i mahzende çay yaprakları ve asılı kurutulmuş etler arasına sakladı. Etraftan alevlerin kıvılcımları ve ateş sesleri geliyordu. Kumda yanık benzin kokusu vardı.

Kocasının cesedini avluya taşıdı. Kuyu suyuyla yıkadı onu.

Ömer'in saçları gür, ıslakken üzüm salkımları gibi. Cemile onun kulaklarını temizliyor, saçlarından tutup kavrıyor: *Bu bir şans sevgilim, melekler seni alıp bir an önce gökyüzüne götürecekler*. Çölde yaygın olan eski bir inanç bu, masum ölüler saçlarından sürüklenip götürülür gökyüzüne.

Yan bahçelerde kadınlar dua edip ağlıyorlar. Bazı aileler de götürülüp canlı kalkan olarak kullanılıyor.

Şafak vakti Ömer'in bedeni yok artık.

Cemile kireç duvarlara dönüp fısıldıyor. Atalarıyla konuşuyor, yolculuğa çıkmak için onların fikrini alıyor.

Ferid mahzenden çıktı. O tuhaf kokuyu hissediyor, ölü merhemi kokusu. Bahçedeki eşelenmiş toprağa, babasının onarmaya zaman bulamadığı kırık salıncağa bakıyor.

Eşyalarını topluyor; bir defter ve kışlık kırmızı bir kazak.

Dedesinin fotoğrafına bakıyor; kafasında beyaz sarığı, gözünde numaralı gözlüğü ve cılız ayaklarında çizgili sandaletiyle bir deveye binmiş. Levhalara Kuran'ı yazıyor, eski masalları, Romalıların ve Türklerin yaptıkları büyük savaşları biliyor. Kızıl Saray'dan ve korsanlardan da söz etmişti ona. Çad Savaşı'nda mayına bastığı için topal kalmış. Ara sıra çöle de götürüyor onu. Ferid solucan yiyenleri, kayalara kazılmış fil ve antilop

resimlerini, el baskılarını gördü. Bir keresinde kayboldular. Musa Dede gerçek Bedevilerin çöl girdabında döne döne öldüklerini, bundan daha iyisinin olamayacağını, alın yazılarına kavuşmaları için Tanrı'nın onların kaybolmalarını istediğini söyledi. *Çöl güzel bir kadına benzer, ortaya çıkmaz, bir görünür bir yok olur. Yüzünün şekli de değişir rengi de, ya volkan gibidir ya da tuz beyazı. Görünmez bir ufuk çizgisidir, kumullar gibi raks eder ve yer değiştirir.*

Ferid Cemile'nin taşı kaldırıp paraları aldığını ve beline bağladığını gördü. Titreyen dişlerinin sesini duydu.

Adidas çantasının içine birkaç eşyasını yerleştirmişti.

Ferid tahta parmaklıkların arkasında ceylanı aradı. Ona veda etmek, çamurlu bahçede onun nefesini duymak istiyordu.

Şafak vakti yola koyuldular. Cemile kapının önündeki taşı öptü. Ferid annesinin başörtüsünü çıkarıp sutyenle ve çıplak ayak dans ettiği öğleden sonralarının kokusunu hatırladı. Onun argan yağıyla parlayan küçük göbeği yeryüzü gibi sarsılırdı. Hayatın sarstığı yerkabuğu. Evin merkezi orasıydı. Kurtuluşun temel taşı.

Cemile anahtarı kapıdan koparırcasına aldı. Evlerin ve yoğun dumanların arasından koşup fareler gibi kaçıyorlar. Savaş burunlarının dibinde, arkalarında iz bırakan mermiler göğü alevlere boğuyor. Anahtar, toz duman içinde yere düşüyor. Anne eğilip almıyor bile.

– Boş ver Ferid, vaktimiz yok.
– Peki babam nasıl dönecek eve?
– Çilingir çağırır.
Cemile Ömer'in melek olup çöle gittiğini söylememişti ona.

Ferid etrafına bakıyor. Arkadaşları nerede acaba, çadırın içindeki yarış pisti, buz ve güneş gözlüğü satan kulübeler ne oldu?

Şehrin kapısı panayır yeri gibi şimdi. Herkesin gözü dönmüş. Saçlarından, burunlarından ter damlıyor. Hepsi bağırıyor ve bir şeyler arıyor. Kapının ötesi çöl. Hep birlikte sıraya giriyorlar; sırtlarında kıvrılmış döşekler, ellerinde otobüslere sığdıramadıkları valizler.

Çoğu sınır ötesindeki mülteci kamplarında arıyor kurtuluşu. Cemile bunun tehlikeli bir yolculuk olduğunun bilincinde, krala bağlı milisler kilometrelerce dikenli teli kontrol altında tutup kaçaklara ateş ediyorlar.

Onlar denize doğru gidecekler. Yüklerle ve zencilerle tıkış tıkış bir kamyona binecekler ama kamyon onları almak için durmuyor bile. Cemile bağırıyor, kamyonun peşinden gidiyor. Biniyorlar: önce Ferid atlıyor bir maymun gibi, ardından da Cemile.

Ferid, tekerlekleri alev almış bir cipin bir ihtiyara çarpıp onu devirdiğini görüyor. Çölde gördüğü ilk şey bu.

Gözlerini açık tutamıyor, annesi kumdan korunması için başörtüsünü onun yüzüne örtüyor. Kamyonun tekerlekleri alçalıyor ve kumullara doğru tırmanıyor.

Kilometrelerce sessizlik, sadece motorun çatlak sesi. Bu bir savaş sahnesi, tüm savaşların sahnesi. İnsanlığın hayvanca sınır dışı edilişi. İşemek için bile durulmuyor.

Hepsinin gözleri kapalı, başları eğik, kumdan beyazlaşmışlar.

Ufuk çizgisi yok olmuş. Kıble rüzgârı kumların kirli yüzeyindeki atıkları havaya kaldırıyor. Etrafta yanmış arabaların enkazı ve savrulan çöpler.

Musa Dede, çölde bulunan her şey çöle aittir ve bir anlamı vardır, zira bir başka hayatta, bir başka amaçla kullanılabilir, derdi.

Kumların içinden renkli paçavralar çıkıyor. Bir gömlek, yere serilerek kurutulan çamaşırlar gibi içi boş kot bir pantolon. Az ileride bir ayakkabı.

Sonra sıcağın yiyip bitirdiği, kuma gömülü kafalar. Saçlar ve çeneler. Kurutulmuş keçiboynuzları gibi eller.

Kamyondakiler bağırıp çağırıyor, sonra hepsi susuyor. Cemile dışarı uzanıp kusuyor. Ferid'in gözleri örtülü, şeffaf örtünün altından açık mezarlığı görüyor.

Hepsi zenci. Birkaç ay önce ölmüşler. Savaştan önce. Giysileri sağlam, mermiyle ölmemişler.

Kim olduklarını herkes biliyor; Reis'in Mali'den, Gana'dan, Nijerya'dan gelen çaresiz mülteci akımlarını durdurmak için Avrupalılarla yaptığı anlaşmalardan sonra kervancıların çöle terk ettiği kaçaklar bunlar.

Çölde Tanrı, su ve gölgedir.

Boş bir plastik şişe var etleri sıyrılmış bir elin yanında. Ölmeden önceki son hareket.

Bu çölde Tanrı nerede?

Cemile susuyor. Susuzluk. Çantasında su arıyor, suyu oğlunun başından aşağı döküyor, başörtüsünü yırtıp

oğlunun ağzına dayıyor şişeyi ve ona sımsıkı sarılıyor. *İç Ferid, iç.*

Yeryüzünde ikisi baş başa kaldı.

Kubbeli kerpiç evlerini terk ettiler.

Sonra ağaçlıklı yerlere geldiler, çalılıklarda beyaz tomurcuklar açmış. Hava daha ılık, kıble rüzgârı bitkin bir vahşi kedi gibi zoraki kükrüyor.

Çölün sınırındaki bölge. Sıra sıra bağlar. Kurumuş, parçalanmış duvarlar. Toscana vadilerindeki gibi terk edilmiş köy evleri. İtalyan kolonilerinin kırsal kesimdeki eski yerleşim yerlerinden biri burası. Eğri büğrü zeytinlerin yetiştiği tarlalar. Boşuna açılmış su kemerleri.

Motorun içine kum giriyor. Kamyon duruyor. Şoförün yüzü Tuaregler gibi sarılı, yaşlı gözleri kızarmış, bağırarak aşağı inmelerini emrediyor. Tam o anda yakınlardan duyulan bir patlama sesi adamın emirler yağdırmasını kesiyor, her şeye rağmen gökyüzü sakin. Haberci kuşlar şekilden şekle girerek sürü halinde geçiyor. Tuareg, cep telefonuyla bağırarak Tamaşek dilinde[6] bir şeyler söylüyor. Ferid hiçbir şey anlamıyor.

Güneş gökyüzünde kendini gösteriyor. İki saattir bekliyorlar. Ferid ve Cemile hayalet şehirde dolaşıp biraz kendilerine gelmeye çalışıyorlar. Bir meydan ve eski belediye binası var. Kiliseye giriyorlar. Çatısı tam ortasından çökmüş, mihrap yıpranmış. Toprak zeminde bir iki tuğla kalmış. Duvarın dibine ilişip ekmeklerini bölüşüyorlar. Cemile dua ediyor. Burası cami değil ama önemi yok. İnsanlar gölgede diz çöküp sessizliğin sesiyle konuşuyorlar.

6. Tuareglere özgü bir Berberi dili (ç.n.).

Zencinin biri ayakkabısını çıkarmış. Ayağı, derisi yüzülmüş koyun gibi şişmiş. Savanadan geliyor, günlerdir yürüyor. Kangren olmaktan korkuyor, sızlanıyor. Somali'li bir adam ona yaklaşıyor. Bıçağını çakmağıyla kızdırıyor ve zencinin ayağını yarıp bir yaprakla sarıyor. Turistlere satılmak üzere kutulara doldurulacak hurmaları sarar gibi.

Yeniden yürümeye başladılar.

Önce motorun gürültüsü, ardından da ufukta görünen bir motosikletin sesi duyuldu.

Tişörtünde Pepsi-Cola şişesi resmi olan, altında da *İşrab Pepsi*[7] yazan şişman bir adam.

Ferid'in gözü, baktıkça çılgınca susatan bu tişörte kayıyor.

Adam tatile gelen turist grubunu teslim alıyor. Denize kadar rehberlik edecek onlara.

Hep birlikte traktöre benzeyen motosikletin peşinden gidiyorlar. Zenci, yeşil bandajlı ayağını sürüklüyor. Kimi döşeğini ya da ağır gelen tenceresini yarı yolda bırakıveriyor. Tam bir sessizlik içinde yola devam ediyorlar. Önceleri konuşuyorlardı, artık konuşmuyorlar. Yalnızca hamile kadının iniltisi duyuluyor. Erkeklerden daha güçlü gibi görünse de inliyor. Kat kat siyah giysilerinin altında hamileliğini gizliyor, belki de geri gönderilmekten korkuyor.

Sıra sıra giden hamamböcekleri gibi geçiyorlar kumulları.

Çölde dolaşan Bedevilerin eski izlerini yeniden bırakıyorlar kumlara; kumun yeniden üstünü örteceği bir işaret silsilesi bu izler. Yeniden kaderlerine dönüyorlar. Boşlukta yönlerini arayıp duruyorlar.

7. (Arapça) Pepsi içiniz (ed.n.).

Musa Dede gitmek istememişti, bostanda kalıp ayaklarını leğenin içine sokarak çöl kertenkelelerini avlayan kuşları seyretmişti.

Cemile üzgün değil. Kuma batıp çıkıyor, bir başka kum yığınının önünde soluklanıyor. Ferid omuzlarının üstünde, çocukluğundaki gibi kundağa sarılmış sanki.

Cemile yirmili yaşlarda çocuğuyla dul kalmış genç bir kadın. Çöl onların sığınağı.

Ferid'in boynunda bir muska var.

Ufuk çizgisi değişiyor, yeşillikler boy gösteriyor. Keçiboynuzundan bir duvar. Kıyı boyunca aşağıya doğru uzanan zakkum ağaçları çiçek açmış.

Ferid'in hiç bilmediği yabani ve yoğun bir koku.

Denizin parlaklığının ve mavi derinliklerinin kokusu mu bu?

Dikenli hintincirlerinin dalları arasında başları eğik koşuyorlar şimdi. Ferid, küçük devesi Cemile'nin sırtından iniyor. Koşuyor, kumların ve ılgın ağaçlarının arasında yuvarlanıyor. İlk kez çölü terk ediyor.

Birisi elini uzatmış, kumsalda para topluyor. Bir başka adamın da kafası sarıklı, fakat şehirli gibi giyinmiş. Açık renk bir ceketi var, yakası ve omuzları ter içinde. Şişman adam bağırıyor. Pepsi-Cola şişesi yumuşak göbeğinin üstünde çalkalanıyor. Acele etmeleri gerek. Durum kontrol altında olsa bile. Kralın muhafızları gemilerin yola çıkması için emir verdiler. Reis Avrupa'yı sarsmak için Akdeniz'in sefillerle dolmasını istiyor. Elindeki en iyi silah bu. Gariplerin çürümüş eti. Dina-

mittir. Patlatır mülteci kamplarını, yöneticilerin ikiyüzlülüğünü.

Kumsalda hepsi birden protesto ediyorlar.

Suyun üstünde duran paslanmış koca tekneye bakıyorlar, kafaları allak bullak. Gemiden çok ters dönmüş bir otobüse benziyor.

Hepsi bağırıyor ve kafa tutuyorlar.

Bu tekne hem çok pahalı hem de çok eski. İğrenç bir tekne.

Şık giyimli adam *Ne bekliyordunuz, yolcu gemisi mi?* diyor. İşinin orada bittiğini söylüyor. Daha akıllı insanları gemiye yükleyebileceğini söylüyor bağırarak. Kolunu sallayarak gitmeleri gerektiğini, çölde çalıların arasında oturmalarını söylüyor. Farelerle kaybedecek zamanı olmadığını söyleyip yere tükürüyor.

Paraları kuma atıyor. Delikanlının biri topluyor onları ama adam aldırmayıp cipe biniyor. Delikanlı onu takip ediyor, arabanın penceresinden adama *Lütfen, Allah aşkına* diye yalvarıyor. Bir sürü kadın var, delikanlının hamile karısı da orada. Delikanlı çocuğu olup olmadığını soruyor adama. Adam kapının kulpuyla ona çarpıyor. İniyor. Paraları cüzdanına koyuyor. Hiç kimsenin soluğu çıkmıyor artık. İnsan kaçakçısı cilalı pabuçlarıyla kumda yürüyor. Cipin bagajını açıyor, plastik su şişelerini kuma saçıyor. *Suyunuzu bile düşündüm*. Herkes ona teşekkür ediyor. Cemile çay gibi kaynamış su şişesini alıp torbaya atıyor.

Ferid hayatında ilk kez denize bakıyor. Ayağıyla dokunuyor ona, deniz suyunu avucuna doldurup içiyor ve tükürüyor.

Denizin büyük olduğunu ama çöl kadar büyük olmadığını düşünüyor. Yatay mavi çizginin ardından gökyü-

zünün başladığı yerde bitiyor deniz.

Korsan gemileri gibi üzerinde yürüyebileceğini sanmıştı. Oysa deniz ıslak ve insanı içine çekiyor. Dalgalar, annesinin astığı çamaşırlar gibi ileri geri gidiyor, o kaçtıkça peşinden geliyor.

Hamile kadın suya girmek için giysilerini çıkartıyor, boğazına kadar ıslanıyor. Ateşten ürkmüş bir deve gibi iri dişlerini göstererek sıska ağzını açıyor.

Herkes tekneye binmeye, itişmeye, tırmanmaya başlıyor.

Tekne sukesimine kadar inmiş durumda.

Diğerlerinden daha uyanık Malawi'li iki çocuk denizciler gibi yalınayak yürüyüp teknenin içini kontrol ediyor. Arka tarafta lastiklerle bağlanmış bidonları açıp kokluyorlar. Mazot dolu olup olmadığından emin olmak istiyorlar. Şişman adam, *Bu orospu çocukları, vahaların gettolarından kaçan bu esirler bana güvenmiyorlar* diye bağırıyor. GPS'e rotasını verip tekneden atlıyor. Beline kadar sırılsıklam ıslanmış. Tekneye vurup *Şansınız açık olsun orospu çocukları* diyor.

Ferid mavi çiniler gibi berrak ve yoğun denize bakıyor. İçinde yüzen balıkları arıyor; yeni hayatına ait ilk şeyler bunlar. Cemile onu öpüyor, saçlarıyla oynuyor. *Yolculuk ne kadar sürecek acaba?*

Fazla sürmez, bir ninni söyleyene kadar geçer.

Cemile bülbül gibi şarkı söylemeye, ıslık çalmaya, *zükra*[8] üflermiş gibi sesler çıkarmaya başladı. Sesi denize kadar iniyor. Sonra uyuyor. Bir ceylanın cılız başı gi-

8. Libya'nın gayda ve tuluma benzer geleneksel bir üflemeli çalgısı (ed.n.).

bi, bir abla gibi. Ferid insan bedenleri arasında bir aralık bulup arkaya bakıyor. Kıyı görünmüyor artık. Yalnızca yükselen ve alçalan deniz var. Evini, salıncağı, kuyunun etrafındaki kızıl ve zümrüt renkteki desenli çinileri hatırlıyor. Ceylanı düşünüyor. Aklına estiği zaman gelip gidiyordu ama hep günbatımında. Ferid'in elinden yemek yemeye de alışmıştı. Ferid hurmaları, fıstıkları koparıp palmiye dalına koyuyordu ve tabakta sunar gibi veriyordu ona. Gırtlağından çıkardığı sesi ve ağzının kokusunu düşünüyor. Dilinin üzerinde lekeler vardı. Nehir yatakları ve akarsular gibi kokuyordu. Annesininkinden sonra dünyanın en güzel burnuydu onun burnu. O gün sarılmıştı ona. Onu bir daha göremeyeceğini bilmiyordu. Yanık pudra rengindeki postu günbatımında daha da parlıyordu. Tüyleri halı gibi kokuyordu. Musa Dede'yle çölde çadır kurup seccadeler üzerinde uyuduklarında hissettiği kokunun aynısıydı.

Geçmişi geride bırakmak pek de umurunda değil. O bir çocuk, gerçek anlamda zaman kavramını anlamak için çok küçük henüz. Bildikleri ve gelecekte onu bekleyen şeylerin hepsi bir arada, aynı kefede.

Önce heyecanlanıyor, sonra korkuyor, ardından da yorgun düşüyor. Kusuyor, çıkaracak bir şeyi yok artık. Güneş aç kurtlar gibi izliyor onları; boğucu sıcağın etkisiyle kafaları damla damla ter içinde.

Deniz tekdüze, hiçbir değişiklik yok. Ona bakmak kuyruğu sallanan kafasız bir hayvana bakmaktan farksız. Batık bir bedenin ağzından köpük köpük çıkan mavi et parçası. Ferid önce yüzeye çıkıp da sonra kaybolan bu kafayı arıyor.

Denizin yüzünü merak ediyor.

Somali'li çocuklar az önce fişekleri patlatmak için

dalgalara ateş etti. Ama işe yaramadı, çünkü onlar da tekne gibi çürük. Çocuklardan biri arkadaşlarıyla içkiyi fazla kaçırmış; beyinleri de mideleri gibi yanmış. Şimdi yumruk yumruğalar.

Hepsinin yüzü halatlar gibi soluk ve gri. Hepsi kusuyor. Denizin yalpalamasıyla birlikte kusmuklar zeminin çürük tahtasına akıyor.

Cemile deniz tutmasını önlemek için ufukta sabit bir noktaya odaklanması gerektiğini söylüyor oğluna.

Ferid gökyüzünün derinliklerinde güneşin ufku erittiği noktayı arıyor.

Mazotun siyah dumanı yüzüne çarpıyor. Annesi sımsıkı tutuyor onu. Çocuk bu teması hissediyor ve annesinin kokusunu arıyor. Ama Cemile mazota batmış artık; yolculuk ve umut kokusuna.

Ferid'in gözleri, bacakları ağrıyor. Deniz tersine dönüyor, tekne yan yatıyor. Kıpırdayamıyorlar, onca beden arasında küçücük bir delik ayrılmış onlara. Minik bir kız çocuğu sızlanıyor, iki adam Ferid'in anlamadığı bir lehçeyle bağırıyor. Ferid'in nefesi tıkanıyor, güneş damağını kurutuyor. Annesi suyu idareli kullanıyor. Giderek daha küçük yudumlarla veriyor ona; bu da dilini bile ıslatmaya yetmiyor. İhtiyaçlarını ortak bir kovaya yapıp denize boşaltıyorlar. Hayvan mı bunlar? Daha da beter. Hayvanlar bu kadar korkmaz ölmekten. Deniz başlı başına bir dünya. Dünyanın içinde ayrı bir dünya. Kendi yasaları, kendi gücü var. Genişliyor ve yükseliyor. Tekne, ölü bir bokböceğinin kabuğu gibi. Ferid'in ince kumlarda bulduğu, kıble rüzgârının getirdiği kurumuş böcekler gibi. Güneş Ferid'in kafasının için-

de sanki. Gözlerini kapattığında bile yok olmuyor. Annesinin onu iyileştirmek için çiğneyip de alnına koyduğu yabani gebreotlarını düşünüyor. Hintincirlerini büyüleyici bir el çabukluğuyla soyan seyyar satıcıyı düşünüyor. Cemile oğluna susamlı galeta kırıntısı veriyor; Ferid'in ağzının içi kum kaplı bir duvar.

Deniz gitgide yükselen bir dağdan farksız. Ferid bu su kümelerinden korkuyor. Motor ise ölüm döşeğindeki bir deve gibi bitkin.

Geceleyin hava soğuk, ısı düşüyor, deniz kapkara ve kâğıt gibi. Kalıcı bir duman kokusu siniyor üstlerine. Ferid titriyor. Annesi nemli ve kaygan örtüsüne sarıyor oğlunu. Ferid örtünün altında da üşüyor. Gaddar rüzgâr üstlerine kamçı gibi iniyor. Ferid annesinin kemiklerine yapışıyor, göğsünün sıcaklığını arıyor. Annesi de sepetlerde kıvrılan yılanlar gibi titriyor. Epeydir *Büyüdün artık* diyerek göğsüne yaklaştırmıyordu onu. Oysa şimdi göğsüne yapıştırıyor, çünkü gündüz sıcağı az da olsa kalmış orada, tıpkı taşlarda kaldığı gibi. Her şeye rağmen böyle sımsıkı sarılmak da bir şans, rüzgâr ve deniz de bir şans. Ferid uyuyor. Yağmur yağdığında altına sığındığı palmiyenin dallarını düşünüyor. Bir gün, güneşin altında turistlere Berberi pabuçları diken yaşlı Agib, başlarına ne geldiyse petrol yüzünden geldiğini söylemişti; çölün altındaki o kara deniz olmasaydı hiçbir diktatör zorla kanunları dayatmazdı onlara ve hiçbir yabancı da gelip seyir füzeleri fırlatarak onları savunmak istemezdi. Yaşlı Agib iğne çekmekten delinmiş parmağını onun gözüne dikerek şöyle demişti: *Petrol şeytanın pisliğidir, onun bir servet olduğuna sakın*

inanma, zira maymun tuzağından daha beterdir. Zenginler için servet, fakirler için ise felakettir.

Ferid, artıkları yemek için evin kapısına kadar gelip de burnunu uzatan ceylana güvenmeye devam etti.

Her yer karanlık, ay da ortadan kayboldu. Motora mazot dolduran çocuk plastik çakmakla etrafı aydınlatıyor, yalpalıyor ve denizin nemi alevi söndürdüğü için lanet okuyor. Annenin kolları gücünü yitiriyor, tekne gibi o da çöküyor, çölde giden tekerlekler gibi dayanıklılığını yitiriyor.

Ferid şafağı bekliyor. İtalya'yı bekliyor. Orada kadınlar başları açık dolaşıyorlar ve televizyon kanalları sonsuz. Işıklar içinde karaya inecekler, birileri onların fotoğrafını çekecek. Onlara oyuncak, Coca-Cola ve pizza verecekler.

Musa Dede'nin babası Reşid bu yolculuğu yüzyılın başında, İtalyanların köyleri yakıp Bedevileri vahalardan kovdukları ve keçiler gibi tıkış tıkış, çitlerle çevrili yerlere koydukları dönemlerde yapmış. Reşid neşeli bir çocukmuş, tabla çalıp kauçuk ağaçlarından reçine toplarmış, erkek kardeşleri sınır dışı edilirken ölmüşler. O da gemiye bindirilip Tremiti denilen adalara gönderilmiş. Sonra kimse ondan haber alamamış. Ölmüş mü yoksa yeni bir hayata mı başlamış kimse bilmemiş.

Ferid denize bakıyor.

Musa Dede babasının yolculuğundan söz etmişti ona.

Kum fırtınası çıkmıştı, gri bir toz rüzgârı kıyıyı yerle bir etmişti. Çöl bu acımasız tehcire isyan eder gibiydi. Bedeviler, üzerlerinde kirli gömleklerle, aylarca aç

kaldıktan sonra bir deri bir kemik, hüzünlü ve sabit bakan gözlerle boşluğa itilen bir sürü gibi gemilere binmişlerdi.

Bir keresinde Musa, daha büyükken, çöldeki arkeologlarla birlikte bir Toyota'ya binip oralara kadar gitmişti. Bologna'lı bir grup genç çocuklardı. Eski Tuareg kamplarında birlikte uyuyup Garamanti mezarlıklarını ve beyaz Gadames labirentlerini gezmişlerdi.

Musa, Sirte Körfezi'nden babasını yutan denize bakmıştı. Gemiye binip İtalya'da babasını aramayı, İngiliz gözlükleri ve beyaz cellabiyesiyle uzun boylu, şık bir delikanlı olarak karşısına çıkmayı düşünmüştü. Yaşlı babası Reşid'e sarılıp onu devenin üzerinde çölüne geri götürmeyi düşlemişti.

Geçmişe dönük bu paslı düşünceler kumun dişlerini tırmaladığı gibi beynini tırmalamıştı.

Ama bütün bu mavilik onu ürküttü. Ensesine yapışıp onu geri çeken bir el gibi hissetti. Çok eskilere dayanan deniz korkusuydu bu.

Plajda yarı çıplak bir turist grubu görmüştü aniden; hasır bir sepetin içinden böğürtlen yiyip limonata içiyorlardı.

Bu öykü, onu daha cüretkâr yıllara, kadınların cennetteki bakireler gibi daha çıplak ve daha davetkâr olduğu dönemlere götürmüştü.

Ferid denize bakıyor ve cenneti düşünüyor.

Dedesi, oradaki kadınların daha güzel, yemeklerin daha lezzetli ve bütün renklerin daha canlı olduğunu söylemişti; çünkü şafağın ressamı Allah'tır demişti.

Ferid babası Ömer'in yemek odasında asılı, fırça darbeleriyle rötuşlanmış fotoğrafını düşünüyor. Dudakları daha kırmızı, kirpikleri çizilmiş gibi, bakışları daha derin.

Efsanevi Ömer Muhtar'a hiç benzemiyor. Siyasi görüşleri de yok. Çekingen ve sinirleri zayıf.

Ferid denize bakıyor.

Gözlerinden yaşlar fışkırıyor, tuzdan beyazlamış yanaklarındaki seyrek tüylerin arasından ağır ağır süzülüyor gözyaşları.

Sessizliğin Rengi

Vito kayalıklarda yürüyor, koylardaki kumsallara iniyor. Köyünü, radyonun sesini, kendi lehçesinde bağırıp çağıran kadını geride bıraktı artık. Azgın hayvanlar gibi kayalara saldıran rüzgâr ve dalgalar pençelerini uzatıp köpürtüyorlar denizi, ardından da geri çekiliyorlar. Fırtınalı denizi seviyor Vito. Çocukken suya atlardı ve kendisini tokatlamasına izin verirdi. Annesi Angelina plajda avazı çıktığı kadar bağırırdı. Raks eden Afrika kuklaları gibi görünürdü gözüne. Ufak tefek bir kadındı o, etekleri de bacaklarına dolanırdı. Deniz daha güçlüydü Vito'dan. Dalgaların üstünden hızla atlardı, sabuna basmış gibi kayıp girdabın öfkeli boğazına girer ve kendisine çarpmasına izin verirdi. Kumun ve insanı sersemleştiren koca çakıl taşlarının yaladığı pis zeminlerde yuvarlanırdı. Deniz burun deliklerine ve göbeğinin içine kadar girerdi. Dalga onu emercesine geri çekip korkuturdu.

Ama gerçek olan her sevinç, içinde korku barındırır.

Mayosunun içi kum dolu, gözleri yaralı ve kızarmış, saçları da yosun tutmuş. En güzel anılarıydı bunlar. Kayda değer hiçbir şey yapmamak. Mutluluktan ve korkudan titremek. Dudakları morarmış, parmakları ölü gibi. Çok az dışarı çıkıyordu; o da aceleyle. Kumun

sıcaklığına bırakıyordu kendini, titriyor ve can çekişen balıklar gibi çırpınıyordu. Sonra hiçbir şey düşünmeden yine denize dalıyordu. İnsandan çok balık gibi hissediyordu kendini ve geri dönmese de umurunda değildi. Kıyıda onu bekleyen ne vardı ki? Annesi öfkeliydi ve sigara içiyordu. Bir de büyükannesinin ahtapot sosu ve can sıkıcı yaz ödevleri vardı. Yazın kitap ve defterden daha berbat bir şey olamazdı ve o hep bütünlemeye kalırdı. Sürekli borçlu geçerdi.

Bir keresinde Angelina onu almaya geldiğinde ayağına diken batmıştı, güneş gözlüğünü kaybettiği için ona çok kızmıştı. Saçlarından tutup kumlarda sürüklemiş, ahtapot gibi yere vurmuştu. Ondan en çok nefret ettiği gündü o gün. Annesinin ise onu her şeyden çok sevdiğini anladığı gündü. O gece onu kendi yatağında yatırmış, beyaz çarşafları buruşturarak birlikte uyumuşlardı. Onun kokusunu, onun kıpırdayışını hissetmişti. Annesi kocasından ayrılmıştı. Gece vakti kapının önündeki palmiyenin altında bir eli göbeğinin üstünde, sigara paketini tutarak ayakta dikilip tüttürürdü. Tek başına konuşur, sessizce dudaklarını kıpırdatırdı. Alnına yapışık saçlarıyla yüzünün ifadesi tuhaftı; sıçramaya hazır bir maymun gibiydi.

Şimdi Vito büyüdü. Catania'nın dışında oturuyorlar, yalnızca yazın, bazen de Paskalya'da adaya gidiyorlar. Tatilin son günleri; annesi okula dönmek zorunda. Vito okul faslını kapattı. Yaramazlık, kopya çekme ve yalan dolan bitti artık. Sabahın yedisinde ağzı kokarak uyanmak yok. Olgunluk sınavını ucu ucuna, tekrarlaya tekrarlaya geçti ama geçti işte. Hatta başarılıydı da. Jüri onu *sevimli buldu*. '70'te Kaddafi'nin kovduğu

Trabluslu İtalyanlar üzerine bir tez yazdı. Kasap General Graziani'den başlayıp annesine kadar tüm olayları anlattı.

Afrika özleminden bahsetti. Katrana dönen sıla özleminden. Annesiyle birlikte geri dönmekten. Libya'ya.

Bunları anlatmak gerçek anlamda bir boşalma ve özgürlüğe kavuşmaydı. O kadar ki ertesi gün Vito hiç yapmadığı kadar büyük bir dışkı çıkardı. Diskotekte eğlenip bir kızla öpüştü. Kız sonradan bunun bir hata olduğunu söylediyse de umursamadı, onun dudaklarının tadına bakmış olması yeterliydi, tahrik oldu ve titredi; çocukken dalgalarda titrediği gibi.

Vito denize bakıyor, yalınayak. Ayakları yeri kavrıyor, denizcilerin ayağı gibi sertleşmiş. Yaz sonu hep böyle olur. Ayakları kayalıklar ve çakıllar üzerinde çıplak durmaya ve orada yaşamaya hazır.

Tam anlamıyla bomboş geçen bir yazdı. Geç saatlere kadar uyudu, denize çok az girdi. Aptal aptal kıyıda dolaştı. Yengeçlerin bir aşağı bir yukarı gidip geldikleri mağarada kitap okudu.

Bugün tişört ve pantolon giydi, rüzgâr çıkmıştı.

Vito denizin kumsala kustuğu enkaza, tekne parçalarına ve atıklara bakıyor. Deniz çöplüğü adeta.

Denizin karşı kıyısında savaş var.

Ada halkı için yürekler acısı bir yazdı. Aslında her zamanki trajediydi ama bu yıl daha da fazlaydı.

Vito köye çok az gitti. Mülteci kamplarının dolup taştığını, hayvanat bahçesi gibi koktuğunu gördü. O zavallıların çadırlar içindeki mutfaklarda ve plastik hela kabinlerinde kuyruk beklediklerini gördü. Geceleri çadırlar gümüş rengi kumaşlar ekilmiş bir tarlaydı sanki. Komşuları Tindara'nın bağırdığını gördü; kadın korkudan

ölecekti nerdeyse, çünkü Tunuslu'nun biri evine hırsızlık yapmaya girmişti. Küçüklüğünden beri tanıdığı ama artık selam bile vermediği çocukları gördü; öğle yemeği için tencereler dolusu kuskus pişiriyorlardı gariplere.

Vito ne yapacağını bilmiyor, sanatla ilgili bir şey okumak hoşuna gidebilir; bu yaz düşünmüştü ama henüz kimseye söz etmemişti bundan. Resmi iyi, ona kolay ve doğal gelen tek şey bu. Belki muhakeme gerektirmediği için, çünkü resimde hareketleri izlemek yeterli. Belki de ders çalışmak yerine zamanının çoğunu defterlere ve sıralara bir şeyler karalayarak geçirdiği için resim yapmak ona cazip gelebilir.

Bir teknenin kalıntısına bakıyor, yan tarafı mavi yeşil çizgili ve ay yıldızlı.

Bu yaz bir dilim bile ton balığı yemedi. Sadece yumurta ve spagetti yedi. Balıkların ne yediğini düşünmek hoşuna gitmiyor. Bir gece rüyasında karanlık bir yerde insan kafasının içine doldurulmuş balıklar gördü, mağaranın içinde dalgalanan denizşakayıkları gibiydiler.

Bir yıl öncesine kadar balık tutuyordu, suyun içine bir torba sarkıtıp içine midye kabukları ve ıvır zıvır koyuyordu. Şafak vakti dokunaçlarıyla torbaya yapışıp içine girmeye çalışan ahtapotları almaya gidiyordu. Ahtapotlar büyük olduğunda onlarla boğuşuyordu. Çekip çıkarmaya çalıştığında ise onu emiyorlardı. Gece ışığında limanda oltayla, mağaralarda ise zıpkınla kalamar avlıyordu. Denizin etini koparmayı seviyordu.

Bu yaz denize dalmayı aklından bile geçirmedi. Hamakta yattı. Bunca acı ve bunca kargaşa varken mecbur olmadıkça köye de gitmedi. Adanın bir kısmı dün-

yadan uzaktı. Teknelerin boşaldığı ve televizyon haberlerinde gösterilen yerlerin bir iki adım ötesi dünyanın dışında kalıyordu.

Vito denize bakıyor. Bir gün annesi ona şöyle demişti: *Kendi içinde ve kendi etrafında bir yer edinmelisin. Sana uyan bir yer.*

Az da olsa sana benzeyen.

Annesi denize benziyor, aynı şeffaf bakışlar, fırtınalar içinde aynı sükûnet.

Angelina denize hiç inmiyor. Sadece günbatımında iniyor, o da bazen, güneş kızıl renkten mora dönüp gizlice kayaların içine girdiğinde ve gökyüzü kana bulanıp yeryüzünün son güneşiymiş gibi battığında.

Vito, kayalıklarda yürüyen Angelina'ya baktı, annesinin saçları rüzgârdan tel tel olmuş, sigarası elinde sönmüştü. Gelgitlerde çağanoz gibi tırmanışını izledi ve bir an onu bir daha göremeyecekmiş gibi korktu Vito.

Annesi on bir yıl boyunca Arap gibi yaşadı.

Denize Araplar gibi baktı, bir bıçağa bakar gibi. Kanlı bir bıçağa.

Santa Nine '38'de göçmen dalgasıyla Libya kıyılarına indi. Dokuz çocuğun yedincisiydi. Babası ve amcaları seramikle uğraşıyorlardı. Bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında Cenova'dan yola koyuldular, onları uğurlayanların ıslak mendilleri uçuşuyordu gökyüzünde, dördüncü kıyıya[9] doğru çıkılan bir yolculuktu bu.

9. İtalya'nın Tiren Denizi, Adriya Denizi ve İon Denizi kıyılarından sonra dördüncü kıyısı: Libya'daki Trablus ve Sirenayka (Berka) kıyıları (ç.n.).

Antonio Dede Sicilya'dan yelken açan son gemiyle elinde tohum torbaları, asma çubukları ve biber fidanlarıyla geldi. Zayıf bir çocuktu, zeytin rengine çalan gözleri vardı, beresi kafasından daha büyüktü. Denizi hiç görmemişti. Etna'nın eteklerinde, karada yaşıyordu. Ailesi çiftçiydi. Çuvalların üstünde uyuyorlardı. Antonio içinde ne var ne yok kusmuştu. Ceset gibi bembeyaz olmuştu ama o havayı teneffüs eder etmez kendine gelmişti. Kahve, nane ve aromalı kurabiye kokuyordu. Askeri geçitlerdeki develer bile kötü kokmuyordu. Vito, Antonio Dede'nin hikâyelerini binlerce defa dinlemişti; Trablus'a inişlerini, onlara yol gösteren deniz uçağındaki Italo Balbo'yu,[10] kumsala serilen üç renkli muazzam bayrağı, Mussolini'nin at üstünde İslam kılıcını İtalya'ya doğrulttuğunu.

Trablus'u gezmeleri için bir günlük tatil vermişlerdi onlara, sonra da köylere götürmüşlerdi. Sadece çalıların olduğu kilometrelerce çölün ortasında buldular kendilerini ve hemen işe koyuldular. İtalyanların çoğu Yahudiydi.

Araplarla dostluk kurdular. Onlara tarımla ilgili püf noktaları öğrettiler. Kendileri de onlar gibi yoksuldu. Alınlarındaki çizgiler aynıydı: toprağın ve yorgunluğun çizgileri. Taşta pişmiş mayasız ekmek yiyip zeytinleri tuza bastılar. Kuyular kazıp ekili toprakları çöl rüzgârından korumak için duvarlar ördüler.

Santa ve Antonio tarla komşusuydu. Çalışarak ailelerine yardım ediyorlardı; kumda narenciyelerin yetiştiğini gördüler, Arapça öğrendiler. Bingazi'de Berberiler Duce'nin onuruna at koştururken ilk kez öpüştüler.

Sonra savaş patlak verdi. Italo Balbo, Tobruk'ta İtal-

10. (1896-1940) Libya Valisi, İtalyan Kuzey Afrika Kuvvetleri Başkomutanı (ç.n.).

yan uçaksavarları tarafından vuruldu. Yanlışlıkla oldu dediler. İngiliz havai fişekleri gökyüzünü aydınlattı. İtalyan kolonileri geri gönderildi.

Antonio'nun ailesi *Conte Rosso* gemisine bindirildi ve gemi dönüş yolunda İngiliz torpidoları tarafından batırıldı.

Fakat savaş bittiği için çoğu şans eseri, kırık dökük ve tıka basa dolu balıkçı tekneleriyle geri döndü; tıpkı bugünkü gariplerin bindikleri tekneler gibi, Nuh'un gemisi gibi üst üste. Yılların alın teriyle ekilmiş tarlalara, yuvalarına kavuşmak için Akdeniz'in karşı kıyısına geri dönüş yaptılar. Kimi de sırf aşk için döndü; henüz on yedisinde olan Antonio gibi.

Marsala'dan yola çıkan bir balıkçı teknesiyle kokmuş ağların üstünde ölü balıklar gibi istiflenerek yapılan kaçak bir yolculuk. Trablus'a ceset gibi indiler tekneden. Santa'nın ailesi oraya yerleşmişti, çünkü babası şehir kanalizasyon şebekesinde çalışıyordu.

Trabluslular, hayatta kalanlara, öz kardeşlerine yeniden kavuşmuş gibi kucak açtılar. İngilizlerden hoşlanmıyorlardı. Oysa İtalyanlar güneşten kararmıştılar ve biraz da Arapça biliyorlardı, günbatımında halıların üzerine yayılıp nane çayı içiyorlardı. Onlarla aynı sokaklarda iç içe yaşıyorlardı. Kendileri gibi batıl inançlı, becerikli ve çalışkandılar.

Sonra ellili yıllarda servet sahibi oldular ve çocukları oldu, restoranlar açtılar, imalat ve inşaat şirketleri kurdular. Kilometrelerce kumları ekip biçtiler.

Antonio ufak tefek ve kavruktu. Göğüs kısmı martıların karnı gibi şişti, nesiller boyunca kötü beslenmiş-

lerdi. Santa güçlü kuvvetliydi. Uzun boyluydu, kafası nerdeyse tavana değecekti. Esmer tenli, yeşil gözlüydü. Yüzündeki benler, tırmanan karıncalar gibi kıpır kıpır oynuyordu. Katedralde evlendiler. Antonio palto gibi uzun bir ceket giymişti. Santa'nın da kısa bir duvağı vardı. Deniz kenarındaki Kızıl Saray yakınlarında, iki eşeğin çektiği bir arabayla sokak lambalarının ve palmiyelerin altından geçtiler. Eşeklerin üstündeki ziller ve küçük aynalar çarşının arkasından batan mucizevi güneş ışığını yansıtıyordu.

Eski bir mum atölyesini alıp büyüttüler. Hıristiyan bayramlarını ve camilerde ölülerin başında beklenen yerleri mumlarla aydınlattılar.

Haftada bir kez arıcı Gazel eski bir Ford'un bagajını açıp blok halinde ham balmumlarını teslim ediyordu onlara; lastik gibiydiler, tütün kokuyorlardı sanki ama içleri reçine gibi altın sarısıydı. Santa mum bloklarını görünmeyecek kadar hafif bir alevin altında eritiyordu. Kaynatma sırasında içinde yüzen pislikleri, plasenta artığı gibi yağlı ve gri kovan parçalarını süzüyordu. Sarıdan renksiz ve kokusuz hale dönüşmesi için arıtıyordu mumu, *Sessizliğin rengi* diyordu. Antonio renk karışımlarını hazırlıyordu, balmumunu kalıpların içine yerleştirip kakule ve narenciyeyle koku veriyor, fitilleri içine yerleştiriyordu. Mumların içine yumuşak gül yaprakları ya da palmiye göbeğinden ince saplar koyarak süslüyordu. Petek mumlarını yapmak için delikli ve küçük bir ruloyla balmumunun üzerinden defalarca geçerek yufka gibi açıyordu onu. Balmumu plakalarını çıplak elle kıvırdığında avuçları yumuşacık olup ısıyı hissetmez hale geliyordu.

İşçi Evleri'nin bulunduğu bölgeye gidip oraya yerleştiler.

Önce bir oğlan doğdu, Vito, birkaç aylıkken öldü ve Amanci Mezarlığı'na gömüldü.

Balmumu plakaları acı çeken diller gibi atölyenin karanlığında asılı kaldılar.

1959 yılıydı, Cebel Zelten'de petrol fışkırıverdi aniden. İkinci Dünya Savaşı'nın hurdalarından başka bir şey ihraç edemeyen "Kum Kutusu"nun sefil yüzü değişmişti. Bu kez de uluslararası petrol şirketlerinin savaşı başladı.

O arada Santa yeniden hamile kaldı. Aziz Francesco Kilisesi'nde dua etti. Her gün şafak vakti iş önlüğünün cebinden en güzel mumu çıkarıp azizin ayaklarının dibinde yaktı.

Ve Angelina ayaklarından geldi dünyaya. İtalya'da olsaydı sezaryenle doğardı. Oysa Trablus'ta evde doğdu; dirseklerine kadar kına yakmış bir ebe ellerini annesinin içine sokup çıkardı onu.

Rahibelerin okuttuğu yuvaya gitti, sonra da Roma İlkokulu'na devam etti. Her sabah tren yolundaki köprüyü geçiyor, çarşıda taze kuruyemiş yiyor, biberler burnunu yakıyordu. Buzhanenin olduğu meydana bisikletle hızlı hızlı gidiyordu. Kükürtlü suda yıkanıyor, motosiklet akrobatları Uçan Melekler'in geçmesini bekliyordu. Trablus onun şehriydi. Müezzinin sesiyle saatlerini ayarlıyordu. Yabancı olduğunu biliyordu. *Talyan.* Onun kökenlerinde daha fazla bir şeyler vardı; ona daha fazla zenginlik katan bir şeyler. Belki günün birinde orada üniversiteye gidecekti. Ama sonra dönecekti. Onun hayatı orada, Marcus Aurelius Takı'yla dut ağacının arasındaki yerdeydi. Moula-moula kuşlarının cıvıldamasıyla ve çölün kızıl rengiyle alev alarak toprağa değen ışığın altındaydı onun hayatı.

Altı Gün Savaşı oldu; Yahudi katliamıydı. Her yerde ölüler, yanan evler. Kasap, etlerini teşhir ettiği tezgâhının önünde öldürüldü.

Sonra eylül ayındaki o gün geldi. Sokağa çıkma yasağı. Şehir, oynanan bu oyunun üstünü örterek sessizliğe gömüldü.

Herkes Kral İdris'in öldüğünü sandı.

Şehirde değildi oysa. Tedavi için Türkiye'ye gitmişti. Yaşlı Senusi kral Arapları pek fazla desteklememiş, yabancılara yağ çekmişti. Akdeniz'i kontrol altında tutmak amacıyla en büyük üssü inşa etmeleri için Amerikalılara izin vermişti. Aslında ünlü ve itibarlıydı ama zayıf ve savunmasızdı. Sihirbaz gibi uzun sakalı ve kıvrık bastonu vardı.

Antonio mumhanede radyoya yapışıp kaldı.

Artist gibi yakışıklı ve bir kahraman gibi çekici çöl delikanlısının yaptığı darbeyi duydu.

İdolü Mısırlı Nâsır gibi o da karizmatikti.

Kan dökülmedi, sadece yeşil bayraklar vardı. Halkın devrimi dediler. Sayıları az da olsa Sirte Bedevisi ve on iki havarisi, hepsi de gençti.

Av mevsiminin açılış günüydü. Arıcı Gazel antilopların peşine düşmüştü.

Angelina, Gazel'in oğlu Ali'yle Şara Mizran'da karşılaştı, Ali heyecanlıydı, sokaklarda şenlik vardı, insanlar kocaman oyuncaklar gibi huzur içinde birbirlerine kenetlenmiş yürüyorlardı. Onlar da kalabalığa karıştılar, birlikte deniz kıyısına, kalenin önündeki platforma kadar koştular. Uzun uzun yüzdüler. Su öyle berraktı ki dibi halı gibiydi, onlar da üzerinde uçan balıklar.

Güneş batana kadar yan yana uzanıp denizde kaldılar, mayoları üstlerinde kurudu. Gelecekten söz ettiler.

Ali hep gelecekten söz etmek istiyordu. Angelina'dan birazcık büyüktü ama o gün, o eylül ikindisi, büyük bir adam olmuştu bile.

Yahudilerden başladılar.

Trablus'ta faşizm döneminde bile özgür yaşayan, sömürgelerle ticaret yapan, tüllerle örtülü teraslarda çay içen, özel lokallerde dans eden Yahudilerin ta kendisiydi bunlar, üstelik bütün bunları Roma'da ırkçı yasaların onaylanmasına karşın yapmışlardı.

Angelina'nın sınıf arkadaşları Renata ve Fiamma'nın sesleri gelmedi bir gün yoklama yapıldığında.

Müdür geldi. Öğretmen hanım koridora çıkıp ağladı.

Angelina duvardaki İtalya haritasına baktı. Pencereden palmiye ağaçlarına baktı. Boş kalan o iki sırayı gördü. On bir yaşındaydı. Ortaokul birinci sınıfa yeni geçmişti. Göğüsleri şişkin iki düğme gibiydi. Ayağında beyaz sandalet vardı ve iki aydan beri de parfüm sürüyordu.

Angelina da ders yılının sonunu getiremeyeceğini bilmiyordu henüz. Çok yakında okul kapanacaktı, sıralar üst üste yığılıp alfabe yırtılacak, haç da kırılacaktı.

Baktığı her şey geçiciydi. Eski şehrin gerisindeki deniz kıyısı, Küçük Denizkızı Çeşmesi, Kapalıçarşı ve Gaby Sineması. Fotoğraf makinası olsaydı, turist gibi fotoğraf çekerdi. Evini. Tepsideki Sicilya portakallarını. Dut ağacının altında domino oynayan yaşlıları. Üzerinden damla damla deniz suyu akan, elleri belinde, kafasında maskesi ve bembeyaz dişlerinin arasına sıkıştırdığı ağızlığıyla arkadaşı Ali'yi.

Angelina genç Kaddafi'nin Amanci Mezarlığı'ndaki

ölüleri bile kovalayacağını bilmiyordu. Libya'da ölen binlerce askerin cesetlerinin İtalya'ya geri götürüleceğini.

Annesi ve babası, Oliveti köyündeki, Şara Derne ve Şara Puccini'deki, İşçi Evleri'ndeki arkadaşları, oradaki yolları ve binaları inşa edenler, kanalizasyon kuyularını kazanlar, çölü meyve bahçesine dönüştürenler, hepsi de Giolitti'nin[11] liberal İtalya'sının ve faşist dördüncü kıyısının kanlı ve anlamsız sömürgeciliğinin bedelini ödeyeceklerdi.

Balmumu aşağı doğru akıp zemini kaplıyor; kokusuz, sessizliğin renginde bir hamur. Kapı durduk yere çarpıyor. Limanda ağzı burnu balık kokan bir kedi boğuk sesiyle miyavlıyor.

Santa ve Antonio, kızlarını ortalarına almış, denize bakıyorlar.

Sicilya Caddesi'nin palmiyeleri salıncak gibi sallanıp hepsi bir tarafa yatıyor. Kıble rüzgârı esecek, gri tozlar uçuşacak, kumlar ağızlara, saçlara, parmak aralarına dolacak. Onlar orada olmayacaklar artık. Oradaki hayatlarına veda etmek kolay. Kurşuni bir şafak. Hayattalar, önemli olan da bu.

Vito, sakinleşmek üzere olan ve çekilen denize bakıyor. Denizin çekilmesine kızgın gibi. İsteksizce ve gelişigüzel, üşenir gibi çarpıyor deniz kayalara. Su bulanık, gece gelen fırtınadan sonra dibi görünmüyor. Vito şafak vakti bir diskoteği, kirli halıyı, sigara ve ter koku-

11. Giovanni Giolitti beş kez İtalya başbakanlığı yapmıştır. Metinde sözü edilen, 1911 Libya Seferi'nin gerçekleştiği dördüncü başbakanlığıdır (1911-1914) (ç.n.).

sunu, eski püskü kanepeleri, ağzına kadar dolu küllükleri, yerdeki izmaritleri ve kırık bardakların cam parçalarını düşünüyor. On sekizinci yaş partisini hatırlıyor.

Arkadaşları hap alıp kafayı bulmuşlardı. Kendilerinden geçmiş dans ederken bile hareket edemeyip, hastalıklı yosunlar gibi ileri geri gidip sayıklayışları geldi gözünün önüne.

Hayatlarını nasıl sürdüreceklerini bilemiyorlar. Ailelerinde iş sahibi olanlar bir şeyler satabilir belki.

Vito da hayatını nasıl sürdüreceğini bilmiyor.

Kısa zaman öncesine kadar hiç düşünmemişti bunu. Rahattı. Düşündüğü sadece: dışarı çıkmak, benzin, bira ve kebap almak için para bulmak, annesinden para koparmak, telefonla ödevlerini almak, cumartesi gecesi Catania'ya yemek yemeye gitmek, İtalya Caddesi'ndeki vitrinlere bakmak, film izlemek, Di Prima Sokağı'ndaki zencileri görmek için ehliyetli birini bulup arabasına takılmak.

On sekizinci yaşı ona pek uğurlu gelmedi. Ortaya aniden düşünmesi gereken şeyler çıktı.

Gittiği o diskotek hayatından ve gençlik yıllarından geriye kalan bir çöp yığınıydı. Orada yaşlıların olmaması, sadece gençlerin olması ona hüzün veriyordu. Santa Nine'yi düşünüyordu; koyu renk giysileri ve beyaz saçlarıyla. Elleri hep temizdi, sebze yıkamaktan hep ıslaktı. Çılgınca bir düşünceydi bu. Evde hiç kimseyle konuşmazdı ama şimdi birden yanında sağır *deejay* olacağına ninesinin olmasını istedi.

Kızın biri bir köşede ağlıyordu; alkolü fazla kaçırmış olsa gerek, ayağa kalkamıyordu. Bacakları kalın, topukları alçıya alınmış gibiydi. Makyajı, yanaklarına uzanan simsiyah saçları otoban şeritlerini andırıyordu. Kendisi

de o siyah şeritler arasında koşuyordu sanki. Kim bilir kaç kez arkadaşlarıyla otoyol virajlarında arabaları sollamışlardı. Asfaltı göremeyecek kadar hızlı giderken, kızarmış gözleri karanlıkta iki küçük top gibi olmuştu.

Çin malı kötü lazerlerle gözlerini kör ediyor, bağırıp çağırıyor ve gülüyorlardı. Sigara içiyorlardı.

Yüz kere kaza yapıp gazetelere haber olabilirlerdi. Ton balığı kutuları gibi parçalanıp açılan arabalardan birinin içinde bulabilirlerdi kendilerini. Gazete haberinin altına da kimlik fotoğraflarını koyarlardı.

Vito kimliğindeki sakalsız suratını düşünüyordu. On altı yaşında çekilmişti o fotoğraf. Dimdik saçlarıyla geri zekâlı bir ifade. Çocuk gibiydi hâlâ.

Otomatik makinalarda yeni fotoğraf çektirip yeni kimlik çıkartmalıydı. Artık yetişkindi ve evden gidebilirdi. Hapse girebilirdi.

Yer yer karanlık olan diskotekte kimse kıza yaklaşmıyordu. İticiydi kız. Üzgün bile denemezdi. Kara suların aktığı bir çeşmeye benziyordu, orada durup ağlamaktan başka bir nedeni yoktu yaşamak için. Acıma duygusu da vermiyordu, omzundan tutup dışarı fırlatası geliyordu insanın içinden. İfadesini hiç bozmadan zakkum ağacının altında ağlamaya devam edebilirdi. Eve gözyaşlarıyla dönenlerdendi o, yastığını rimellerle, siyah, tuzlu ve acı yanaklarıyla kirletenlerdendi. Bu kızlar evlerinde duş alıp pedlerini koyarlar, sonra da banka oturup yosun gibi sağa sola sallanırlar. Diskotekte bir puf bulur bulmaz çökerler, durup dururken, nedensiz ağlamaya başlarlar. Aslında hiç durmadan ağlarlar, çünkü onların konuşma şeklidir bu, bir çeşit yalnız kalma ya da dikkat çekme şekli. İkisinin arasında pek de fark yok. Aslında hepsi aynı kapıya çıkar. Gü-

lümseyen diğer zayıf kız da aynısı. O da diskoya girip gülmeye başlıyor; fosforlu ışık oyunlarıyla beyaz dişleri ışıldadığı için belki de. Herkes dans ediyor. Kimse kimseyle ilgilenmiyor. Bir bedenden diğerine geçerek yer değiştiren hareketler. Hayatın deneyimleri; hiç değilse bildiğin şeyi en iyi şekilde tekrarlamak. Duygularını şiddetli yağan dolu gibi dışarı vurmak; sanki sana ait değillermiş gibi. Sen o duyguları birileriyle dans ederek öylesine yaşarsın işte. Sen ışık oyunlarının içinden geçtiği, yağan dolunun çarptığı bir suratsın sadece.

Sonra o sırılsıklam terli ve şişko kızı diliyle nasıl öptüğünü, sıcak ağzının içine nasıl daldığını hiç hatırlamıyor.

Vito kırçıllı ve kararmış ufka bakıyor. Çöp yığınlarıyla dolu plaja bakıyor; deniz gümüş kaplı bir madeni parayı andırıyor.

Denizin bu hattında bir ileri bir geri gidip gelmişler; ailesinin yaşam öyküsü olmuş bu.

Angelina sınır dışı edilmelerini, silah dayatılmalarını, arkalarından itilişlerini anlattı. Arap ülkesindeki yaşamlarını koparıp ellerinden almalarını, Sulfurei kumsallarını, Şara Derne'deki dut ağacını, Roma okulunu, yaşam boyu unutmayacağı dostlarını anlattı.

Bir sabah fırtınayla birlikte hepsi yok olmuştu.

Parçalanmış bir yaşamdı annesinin öyküsü.

Annesi, göçmen kuşlar gibi denizi bir ileri bir geri aşmanın ne demek olduğunu biliyor.

Angelina şöyle demişti Vito'ya: kuşlar yumurtalarını korunaklı yerlere bırakmayı bilirler. Bizim yumurtalarımız kırıldı. İçleri sızdı. Evlerimiz bavullara sığdırıldı. Koşa koşa kaçmak için çıktık kabuğumuzdan.

Arkalarında asılı bıraktıkları çamaşırlar da birileri tarafından ateşe verildi; alevler içinde gömlekler ve donlar. Okaliptüs ağaçlarının arasında kırmızı bereli askerler *Rumi!*, İtalyanlar! diye bağırıp tükürüyorlardı.

Mum kaynattığı bidonu demir çubukla deviren birini hatırlıyordu Angelina. Esmer tenli ama mavi gözlüydü, saçları da sarıydı, boyalı gibi. Şiddet çocuğuydu.

Angelina şiddet nedir bilmezdi. Bazı şeyleri çok geç öğrenmişti; tecavüzleri duyduğunda, kumdaki çukurların fotoğraflarını ve sıra sıra asılmış Bedevileri gördüğünde öğrendi şiddetin ne olduğunu.

'70'te on bir yaşındaydı Angelina. Orta bire geçmişti.

Bakanlık büroları ve konsolosluk önlerinden çığlıklar geliyor, kuyruklar uzuyordu. Sınır dışı edilmeleri için vize onayı bekliyorlardı; işsizlik ve yoksulluk belgesini. Amaçsız koşuşturmalar, kertenkele gibi duvara yapışıp günden güne değişen haberleri bekleyiş. Çarşıya giden yok... dükkânların kepenkleri inmiş... iki çirkin adam; biri mor ve ıslak dudaklı, daha esmer olan diğeri ise Alfa'ya binmiş. İtalyan mahallelerine, evlerin ve dükkânların önüne geldiğinde yavaşlıyor. Az sonra sınır dışı edilecekler.

Angelina kolera aşısı olduğu geceyi hatırlıyor. Annesinin sabahlığına, mum gibi soluk yüzüne yapışmıştı. Sessizliğin rengi buydu gerçekten de.

İtalya'dan gelen bu zorunlu aşıyı neden yapmışlardı ona? Ne anlamı vardı bunun? Üstelik şıringayı değiştirmeden yapmışlardı. Neyse ki bir şey olmamıştı.

Bu olayı oğluna anlattığında kolunu açıp iğnenin batırıldığı yeri gösterdi.

Vito olgunluk tezi için not alıyordu.
– Her şeyi tezime koyamam ama...
– Öyleyse niye bu kadar çok soru soruyorsun bana?

Angelina savaşla o gece tanıştı. Güvenli sanılan tüm sınırlar yok oldu. Yerini boşluk duygusuna ve soygunlara bıraktı. Bulunduğun yerden bir adım atacak olursan, bakmaman gereken yere bakarsan, ayakların biraz geri geri giderse yandın. Kuyruğun ucunda uçurum var. Üniformalı Araplar korkudan titreyişini teftiş ediyorlar.

Santa kızının elini sımsıkı tutuyordu. Kalbi küt küt çarpıyordu ve Angelina susturamadığı bu sesten korkuyordu. Öyle hızlı çarpıyordu ki yüreği, herkes duyacak sanıyordu. Kalp değildi sanki atan, çekiç darbeleriydi; çarşıda bakır dövenlerin çıkardığı sesin aynıydı. Gece kapkara bir ateş gibiydi. Ona dost görünen, sükûnet veren hintincirlerinin oluşturduğu duvarlar, minarelerin uçları, hepsi birer tuzaktı şimdi. Şara Şat katliamını düşündü, okulda okumuşlardı. Gencecik İtalyan nişancıları sömürge fethetmek için büyüklük taslayarak gemilere bindirilip getirilmiş, ölü ve beyaz şehirde sessizce ilerliyorlardı. Trablus kolayca ele geçirilmişti, Araplar boyun eğmiş gibiydiler ve çöle çekilmişlerdi. Düşman Türklerdi. Sonra geri çağrıldılar tıpkı kuşların gizemli geri dönüşleri gibi. Karanlıkta akrepler gibi çevik ve türbanlı gölgeler vardı. Korunaksız, açık bir cephe; bir tarafta vahanın labirenti, diğer tarafta ise Sahra'nın soluğu. Nişancıların bazıları yandaki küçük Rebab Mezarlığı'nda aradılar kurtuluşu. Yüzlercesi işkence görüp boğazları kesilerek, korkuluk gibi çarmıha gerilerek öldüler. 1911 yılının bir ekim akşamıydı.

İtalyanların misillemeleri korkunç oldu. Menscia sakinleri çamurdan yapılmış evlerinden alınıp götürüldü, vahadaki köyler yakıldı, binlerce kişi apar topar infaz edildi, sağ kalanlar da gemilere bindirilip Tremiti, Ustica ve Ponza'ya sürgüne gönderildi.

Nefret iyiden iyiye hortlamıştı artık.

Sirte Bedevisinin devrimiydi bu; üniformasının altında, sömürge savaşlarından kalma mayın izi vardı bedeninde.

Şehrin her yerinde Avrupalı kâfir, emperyalist ve fırsatçı yazarların kitapları ateşe veriliyordu.

Katil İtalyanlar! Defolun!

Angelina aşı yapmaları için kolunu uzattı. Nefesini tuttu. Bir damla kan aktı; aptal bir kan damlası.

Evlerini, yataklarını ve mum dükkânını terk ettiler. Antonio Maggiolino'nun anahtarlarını arabanın üzerinde bıraktı. Aslında kuma atmak istiyordu ama sonra vaz geçti. Tatil günlerinde o arabayla Leptis Magna kazılarının olduğu yere gidip Medusa kafasının önünde sandviç yiyip denize giriyorlardı.

Limana kadar yürüyerek gittiler. Saatlerce beklediler, üstleri arandı, suçlu muamelesi gördüler.

Angelina'nın Arap arkadaşları, üzüntülerini ifade etmek için cenazelerde yaptıkları gibi yüzlerini çizdiler.

Mum atölyesinin önündeki taşlıkta birlikte seksek ve köşe kapmaca oynamışlardı.

Maşallah, Tanrı seni korusun.

Vito denize bakıyor.

Angelina yastığın öyküsünü anlatmıştı ona. Bankta oturmuş sıkı sıkı sarılmıştı yastığa. Yaldızlı iplikle işlenmiş eflatun ve satenden küçük bir yastıktı. Arkadaşı Ali, yaşından büyük gösteren o zayıf çocuk hediye etmişti ona. Saçları düz ve parlaktı, maviye çalan bir siyahtı, bir çizgiyle yana ayrılmıştı. Yüzmeye gittiklerinde numaralı gözlüğünü çıkarıp tişörtüne sarardı. Angelina parmaklarını göstererek *Bu kaç?* diye sorardı ona. Ali uzağı hiç göremezdi ve hep yanlış cevap verirdi. Sinirlenirdi, alıngan bir çocuktu. Ama sonra hiçbir şey olmamış gibi davranırdı. Suya dalar, balık gibi yüzerdi, dibe daldığında öyle uzun kalırdı ki Angelina öldü sanırdı. Yeniden yüzeye çıkmasını ümit ederek suyun içinde onun kafasını aramaya başlardı. Ali de aniden çıkıverirdi dingin denizden. Ayaklarını kuma değdirip hız alırdı ve yunus gibi dışarı fırlardı.

Arıcı Gazel'in oğlu babasıyla birlikte gelirken Ford'un siyah ve yırtık koltuğuna çömelirdi. Balmumunun yanı sıra tavuk kafesleri ve yumurta sepetleri de yüklerlerdi arabaya. Ali'nin çizgili ve bezden bir beyzbol şapkası vardı, gözlüğü kalın camlıydı, elinde de daima bir kitap olurdu.

Bir keresinde arı kovanlarını göstermişti ona; birlikte çıktıkları ilk gezintiydi bu. Angelina Ford'a binmişti. Antik Roma kalıntılarından geçip Berberi köyüne varmışlardı. Ali, Angelina'ya metalik bir önlük ve yüzünü kaplaması için de bir tül vermişti. Kendisi soyunup gözlüğünü çıkarmıştı, gövdesi çıplaktı. Arıların onu tamamen kaplamalarına izin vermiş, taş kesilmişti adeta, kolları Tuareg korkulukları gibi açıktı. Arılar üstünde vızıldıyorlardı ama Ali hiç rahatsız olmuyordu, hatta gıdıklanmıyordu bile. Arıların sayısı o kadar fazlay-

dı ki rüzgârın silkeleyip getirdiği sesli bir kürk tabakası gibiydiler. Ali'nin gözleri hareketsiz ve sabitti. Küçük hayvancıkların istilasına uğramış bir hayvanın gözlerine benziyorlardı; kendinden geçmiş gibiydiler ama aynı zamanda da son derece hüzünlü bakıyorlardı. Kim bilir belki de tek bir noktaya odaklanmışlardı. Angelina bir elini açıp *Kaç parmak var?* diye sordu. Ali konuşamıyordu, gülemiyordu. Ağzı kenetlenmişti sanki. Angelina parmaklarını kaldırıp indiriyor ve *Şimdi kaç?* diyordu. Ali'nin her konuda kendisinden üstün olması, inatçı cesareti onu rahatsız ediyordu. Ali cevap verdi, altı parmak olduğunu söyledi ve bildi. Korku görmesine yardımcı olmuştu belki de. Ama o anda arının biri ağzının içine girdi ve boğazını soktu. Angelina onun siyah ve hüzünlü gözlerinin kızardığını ve şiştiğini, çaresizliğini gördü. Kendisinden yardım ister gibiydi. Öksürmemeli, kıpırdamamalıydı, boğazı şiştikçe şişiyordu. Soluğu kesilmeye başladı, tuhaf sesler çıkarıyordu. Baygınlık geçirmek üzereydi. Arılar sinirlenmeye ve gitgide daha çok ses çıkarmaya başladılar. O arı oğulunun sadece yarısı onu sokmaya niyetlenmiş olsaydı eğer, Ali oracıkta ölürdü. Angelina onun yerde kıvranışını gördü; ürküp kaçtı oradan.

Ali'yi babası kurtardı, sulama hortumlarından birini koparıp oğlunun üstüne tazyikli su fışkırttı. Arılar kırpılmış tüy gibi dökülüp kumda ıslak ve uğultulu bir buluta dönüştüler. Ali eve götürüldü, Yemen'den gelen otlardan ve amonyak tozundan oluşan bir suyun içine batırıldı.

Ateşi vardı ve sayıklıyordu.

Bir hafta sonra tekrar ortalıkta göründü.

Medreseye gidiyordu, yalnız defterlere değil sıralara da yazı yazıyordu. Angelina okulun önünde bekledi onu ama Ali ona bakmadı bile.

Angelina üzgündü, o sahneyi binlerce defa düşünmüştü. Kendisi kışkırtmıştı onu, küçümser gibi yüzünü buruşturmuştu. Onun cesaretini, derviş gibi hareketsiz duruşunu kıskanmıştı. Kendisi bir saniye bile duramazdı öyle. Gece boğazı ağrıdı. Atlattıkları tehlikeyi düşündükçe öksürük krizi tuttu ve bademcikleri tahriş oldu. Rüyasında Ali'yi kumda yere yatmış, arılar tarafından paramparça edilirken gördü; sıska bedeni arıların kanlı zehriyle şişmişti.

Sonra Ali onun mahallesinde yeniden dolanmaya başladı. Yazın ilk günlerinde, bir öğleden sonra İtalyan dondurmacısı Polo Nord'da külahını yalıyordu. Gözlüğünü takmış, gözlerini de kitabına dikmişti.

– Ne okuyorsun?

İbni Hazm'ın şiirlerini okuyordu. Bir tanesini okudu ona.

Keşke kalbim bir bıçakla yarılıp seni içine alsaydı, seni sineme saklasaydım...

Pantolonunun içindeki bıçağa dokundu, istiridyeler için hep yanında taşırdı. Ali on üç yaşındaydı artık, dudaklarının üstünde bıyıkları hafiften terlemeye başlamıştı. Angelina ona baktı, yüzü kızarmıştı. Ali farklıydı, hiçbir zaman çekingen olmamıştı ama şimdi tam arkalarında çiçek açmış olan çirişotu gibi titremeye başlamıştı. Etrafında bulunan her şey de içindeki acıyla birlikte turuncu bir ışık saçarak titriyordu. Arkalarında bıraktıkla-

rı dünya geri geri gidiyordu; başka bir yere doğru.

Geri giden çocukluklarıydı. Yakınlaşmanın ve utanmanın yeni boyutları vardı şimdi. Angelina'nın o güne dek bildikleri, kaybettiklerini ve yaşanan trajedileri yorumlamaya yetmiyordu. Yağmur yağmaya başladı, her biri kendi evine kaçtı. Angelina soluklanmak için kauçuk ağacının altında mola verdi.

Trablus'ta yağmuru seviyordu, şiddetli yağardı, duyguları gibi aniden boşalırdı. Angelina kendini bırakıverdi yağmura ve ıslandı. Beyaz sandaletlerini giymişti, bacakları çıplaktı, uçlara doğru rengi açılan kıvırcık saçları vardı. Bir şeyler hissetti içinde. Ali'nin eli onu koparıp Arap yüreğinin içine almak için kendine doğru çekiyordu, tıpkı şiirde olduğu gibi.

Gittikleri gün Ali, Angelina'nın evinin önündeki beyaz kemere kadar koştu. Güneşin altında saatlerce bekledi onu. Angelina manto giymiş, saçlarını sıkı sıkı toplamıştı, onu hiç böyle görmemişti Ali. Annesi ve babası da kalın paltolar giymişlerdi. Mümkün olduğunca çok şey giymişlerdi sırtlarına; ihtiyatlıydılar. Zaman durmuştu, kat kat giysilerle birlikte mevsimler de karışmıştı birbirine. Ali, yolculuk sırasında terleyeceklerini düşündü.

Ham balmumu bloklarını götürmeyecekti artık İtalyanların atölyelerine, babası yolda durup Antonio'yla Sicilya portakallarının suyunu içmeyecekti, incir ağacının altında domino oynamayacaktı ve kendisi de Angelina'nın merdivenlerden inişini beklemeyecekti, onun sivri hatlı yüzünü, yeşil ve acımasız gözlerini görmeyecekti. Alacakaranlıktan, mum ve kakule koku-

larından uzaklaşıyordu. Kapı aralığına bacağını uzatıyordu. Ezmeye üşendiği bir hamamböceği gibi bakıyordu kapıya. Ali mum atölyesine girmiyordu, Ford'un tozlu karoserine yaslanmış, kitap okur gibi yapıyordu.

Kimse kimseyi haksızlığa uğratmak istemiyordu.

Tam birlikte oynamaya başlamışken geç olmuştu, gitme zamanı gelmişti. Salaklık etmişlerdi. İçin içine sığmayan bir özlem ve haksızlığa haykırış kalmıştı geriye. Hiç kimsenin oynamadığı kadar güzel oynuyorlardı birlikte. Şarkı söyleyen tek bir ağız gibi, zıplayan tek bir ayak gibiydiler. Tek sıra halinde dizilmiş kuşlar gibi düşünceleri aynı, hareketleri aynıydı.

Angelina'nın gittiği gün Ali mum atölyesine girmişti. Kapı aralıktı, terk edilen atölye kutsallığını yitirmiş bir kiliseye benziyordu, kokuların keskinliği yok olup sönmüştü. Balmumu tezgâha yapışıp sertleşmiş, sedir ağacı kutuları üst üste yığılmıştı. İpe asılı mum yaprakları ölü bir krallığın bayrakları gibi parçalanmıştı; kral İdris'in bayrakları gibi. Sönmüş ateşin üstüne bir kedi oturmuş, bacakları açık, kuyruğu havada, karnındaki tüyleri temizliyordu. Bir diğeri de yalaktan su içiyordu.

Ailenin tüm fertleri boyunları bükük, sessizce çıkmışlardı yandaki binadan.

Santa ve Antonio arıcının oğlunu öpüp vedalaşmışlardı.

Mum atölyesinin yeşil kapısı arkalarından sahipsizce çarpıyordu. Üç farklı insan gibiydiler; ifadeden yoksun üç soluk maske. Onlar yeni bir hayata doğru gidiyorlardı; Ali'nin o güne kadar görmüş olduğu, kendi yaşantılarına ait bir yere doğru. Sanki geceleyin birisi onları

öldürmüş de sonra balmumundan tekrar yaratıp kendi kalıplarının içine yapıştırmış gibiydiler. Aralarında az bir benzerlik vardı ama kendileri değillerdi artık. Gözleri de donuktu ve saman doldurulmuş kuşların gözleri gibi ölüm korkusu işlemişti içlerine.

Aynı şeyleri hissetmiyor gibiydiler.

Angelina büyümüştü sanki. Boğazına kadar kapattığı koyu renk yün mantosuyla daha da uzun boylu ve gösterişliydi. Kurulmuş mekanik bir kukla gibi hareket ediyordu.

Davranışları sınır dışı edilmiş olmanın hakkını veriyordu; itiraf edemeyeceği bir suçtan ötürü hüküm yemiş biri gibi.

Tıpkı annesi ve babası gibi o da bir suç işlemişti sanki.

Ali ona sarılıp gözyaşlarına boğulmak istiyordu. Ateşler içinde titriyordu, uyumamıştı. Güneşin altında, kim bilir kaç kez üzerini birlikte kazıdıkları kauçuk ağacının altında beklemişti onu.

Angelina kaskatı ve mağrurdu. Sert ve yetişkin edasıyla elini uzattı ona.

– Hoşça kal Ali, iyi şanslar.

Öpüşmeleri için annesi itti onları arkalarından. Taşı öper gibi öptüler birbirlerini.

Ali hediyesini onun eline verecek cesareti buldu kendinde.

Kullanılmış ama şık, koyu kırmızı saten bir yastıktı, püsküllleri vardı, etrafına da yaldızlı bir kordon geçilmişti. Yastığın üstüne de Angelina'nın çok sevdiği sucuklardan bir iki tane koymuştu.

Saten bir yastığın üstüne konmuş sucuklar biraz tuhaf kaçıyordu. İlan-ı aşk ya da ona benzer bir şey olmalıydı.

Kalbini onun göğsüne dayamıştı, ondan kopamadığı için de sucukları verememişti. Angelina kaskatı kesilmiş, sucuklara bakıyordu.

Ali gözlüğünün altından aptal suratıyla ona bakıp gelecekle ilgili projelerini anlatmak istiyordu. Birkaç yıl sonra erişkin bir çocuk olacaktı. İtalya'ya gidip kuzeni Muhammed gibi öğrenimini orada tamamlayacak ve orada evleneceklerdi. Çünkü o yastık annesiyle babasının evlilik yastığıydı.

– Çok değerli bu yastık.

Pek de değerli bir şeye benzemiyordu. Saten eski püsküydü, kordonları da kararmıştı.

Angelina da ona bir fotoğraf verdi, elinde olanlar arasında en güzeliydi. Okuldaki fotoğrafçı çekmişti. Profildendi, büyük bir pencerenin camından dışarı bakıyordu, etrafındaki beyaz ışık onu daha da anlamlı kılıyordu. Ali, o fotoğrafa umursamazmış gibi bir gülümsemeyle baktı. Yüzlerce arının hücumuna dayanmış bir çocuk için birkaç yılın ne önemi vardı ki?

Angelina sucukları cebine, yastığı da mantosunun içine koydu.

Arap yastığından hamile kalmış bir çocuk gibiydi.

Uzun kontrol kuyruğunda beklerlerken Ali ona eşlik etti. Sakat bir çocuk tekerlekli sandalyeden indirilmiş, Tuareglerin çölde kızarttıkları kertenkeleler gibi kollarının üzerinde yürümüştü.

Angelina Ali'nin yastığının kordonlarını emmeye ve dişlerinin arasında sıkmaya başlamıştı. Askerler mantosunu açmasını istemişlerdi. Korkmuş küçük bir kız çocuğunun emdiği terli ve tükürüklü o yastığın içinde

ne bulacaklarını sanıyorlardı acaba? Kâğıt paralar, mücevherler, esrar torbaları mı? Kim bilir?

Deniz küçücük ve gri tüylerle dolmuştu. Angelina'yla Ali'nin yüzmeye gittikleri kaleye kadar uçuşmuşlardı. Kumun ve tül gibi ince yosunların altına beyaz bir balık saklanmıştı. Angelina gemiden el sallamıştı ona, minarelere, Sicilya Caddesi'ndeki koca palmiyelere ve Kızıl Saray'a.

Angelina hayata yeniden başlamanın ne demek olduğunu biliyor.

Sırtını dönmek ve hiçbir şey görmemek, yalnızca denize bakmak demek.

Mantıklı bir nedeni olmaksızın köklerinin deniz tarafından yutulması demek.

Angelina insanlığın mantıksızlığıyla bir arada yaşamayı öğrendi. Türbanlı ve güneş gözlüklü o diktatörden geriye kalan tek görüntü onu yabancılaştırıyordu. O ne yüzdü öyle? Mürekkebe batırılmış örümcekler gibi o saçlar neyin nesiydi?

Angelina on bir yıl boyunca Arap gibi yaşadı.

Genç kızlık yıllarından önceydi. Bir geçiş dönemiydi. Bedeninde acısını hissettiği bir tekmeydi bu geçiş dönemi.

İnsanın doğduğu yerde bir şeyler vardır. Herkes bilmez bunu. Ancak oradan zorla koparılan bilir.

Kuma gömülü bir göbek bağı.

Seni aşağı çeken ve atacağın sonraki adımlarından nefret etmene neden olan bir acı.

Yön duygun yok olur, karanlıkta seni izleyen ve senin de peşinden gittiğin yıldızı yitirmiş gibi olursun.

Angelina bir süre kim olduğunu bilemedi. Birileri ona bir ad takmıştı: Trabluslu.

Trabluslular. Geri gönderilmiş paçavralar nesli.

Campania, Puglia ve Kuzey'deki mülteci kamplarına dağıtılmış insanlardı. Helaların önünde ellerinde tuvalet kâğıtlarıyla kuyrukta bekleyenler. Çamurlu terlikler. Plastik taslarda makarnalar. Katlanır sandalyenin üzerinde televizyon. Sahte bir turist kampingi. Hayatın durduğu transit bölgesi.

Daha yaşlı olanlar için yeniden başlamak olanaksızdı.

Angelina ve ailesi şanslıydılar. Deniz kıyısında bir pansiyona yerleştirmişlerdi onları.

Duvarları yeşile çalan bodrum katındaki bir yemekhane. Torbada sandviçler. Çamur ve jelatin kalıbı gibi reçeller. Babası peçeteleri plastik halkaların içine koyuyor. Para ödemeyen emekliler geliyor buraya; görevli çabuk olmaları için onlara bağırıyor. Angelina ve annesi geceleyin iki hayalet gibi ortak tuvalete doğru yürüyorlar.

Nasıl bir yerdi bu pansiyon? Hayat belirtisi olmayan kalitesiz bir tatil beldesi. Villaların çoğu terk edilmişti. Kirli işler çevirenlerin kapandığı bir yerdi.

Santa katlanan bir seyahat ütüsüyle yatağın üstünde çamaşırları ütülüyordu.

Antonio garajın beton trabzanına dayanmıştı. Arabalar hep aynı keskin virajı alıp geçiyorlardı.

Santa'nın kısa kollu gömleğinden görünen, ütü yapmaktan zayıflamış kolları parçalanmış birer kanat gibiydi.

Pencerenin önüne vitamin deposu limonlar dizilmişti.

Angelina evin önündeki ağaçsız ve boş alanı, kendi ekseninde sallanan, pek fazla yükselemeyen iki kişilik

demir salıncağı hatırlıyor. Bacaklarını örümcek gibi kıvırıp uzatışını düşünüyor. Yanında da başka bir çocuk oturuyor olsaydı keşke.

Gözlerinin içine, saçlarının arasına kum girseydi keşke.

Gambrinus Kahvesi, Trablus'un açıkhava sineması, İtalyan Derneği'ndeki şenlikler nerede kaldı? Arkadaşları neredeler şimdi?

Burada kimse selam vermiyor onlara, kimse tanımıyor onları.

Çöp yakma tesisinin kokusu, yanık lastik kokuları geliyor. Üzerlerinde bu kokuyla yatağa giriyorlar, koku odanın içine yayılıyor. Kokulu mum stokları bitti artık. Standa'ya gidip sanayi tipi limonlu mumlar satın alıyorlar. Santa *Gerçek balmumu değil, iğrenç şeyler bunlar* diyor.

Baba da *Geçici şeyler bunlar* diyor.

Sonra devlet nihayet Sicilya'da kalacak bir yer verdi onlara. Yeniden doğmuş gibi oldular.

Pencerenin önünde simsiyah bir duvar vardı. Şehrin dışındaydılar, evleri limana yakındı.

Annesi babası hiç alışamadı oraya. Konserve kutularda balık yiyip televizyon seyrediyorlardı. Hiç kimseyi tanımıyorlardı, kimse de onları tanımıyordu.

Kumdan heykeller gibi suskundular.

Baba iş aramak için yola koyuldu. Angelina annesinin, babasının omzunu silkeleyişini hatırlıyor. Antonio ona dönüp *Ne var? Kirlenmiş mi?* diye soruyor.

Santa limana kadar ona eşlik ediyor. Orada kalıp merdiven boşluğunun karanlığına bakıyor. O çukurda yaşayan diğer insanların havasını soluyor.

Ve tıpkı fareler gibi, dışarı çıkmak için uygun zamanı bekliyor.

Bu yeni yaşamda insani çehreler yok, sadece bağırıp çağıran, onlara ihtiyaç duymayan kaba saba şekiller var.

Trablus'ta çok dilenci vardı; kirli ve kopuk düğmeli cellabiye giyen yaşlı Berberilerdi. Zenciler, aksaklar, sakatlar, katliamdan kaçanlar da vardı. Santa onları mum atölyesine sokmazdı ama bir şeyler verirdi. Eski çamaşırlar ya da gece yakmaları için mum.

Şimdi fakir olan kendileriydi. Fakir ve oraya buraya dağılmış beyazlardı onlar. Gözleri yitik insanların gözleriydi, saygınlıklarını yitirmişlerdi.

Yalnızca sokaktan geçen diğer insan bedenlerinde kendi varoluşlarını onaylatmak için kaldırıyorlardı başlarını.

Yetmişli yıllardı, karmakarışık bir dünyayla karşı karşıyaydılar. Onların diasporası kimseyi ilgilendirmiyordu. Bir sömürge olayının kirli uzantılarıydılar ve hiç kimsenin de bununla yüzleşmeye niyeti yoktu.

Asıl sürgün bu oldu, manevi yalnızlıkları.

Antonio elinde evrak dolu, plastikten siyah bir çanta taşıyor; kuyruklarda beklemekten ve konuştuğu zaman terlemekten evraklar yıpranmış. Yurduna geri gönderildiğini belgeleyen kâğıdı gösteriyor.

Gişenin arkasındaki yüzler ona kötü ve şaşkın bakıyor.

Ne yapmaya geldiniz buraya? Burada doğup büyümüş olan gerçek İtalyanların işlerini ellerinden almaya mı? Yoksa işsizlik sıralamasındaki yerimizi üst seviyelere çıkarmaya mı?

Sonuçta iş aramaya gelmişlerdiyse de onlar, bir zamanlar açlıktan ölmek üzereyken Libya'ya gönderilen köylülerin çocukları olduğuna göre bunun pek de önemi yoktu.

Kaddafi alacağını almıştı. İtalya suçluydu; onlar da bu suçun artıklarıydılar. Mirastan payını alamamış genç nesil sürüsüydüler.

Başlangıçta bir grup kurmuşlardı, kendileri gibi kovulan diğer İtalyanlarla görüşüyorlardı ama sonraları kimseyi aramadılar. Herkes bir tarafa dağıldı.

Üzerlerine kızgın yağlar atılarak kovulan ve itilip kakılan maymunlar gibi yapayalnız kaldılar. Yaralarını sessiz sedasız, iç çekerek sarıp koruma altına aldılar.

Santa mücadeleden vaz geçti. Kendini suçlu hissetmeye başladı bir bakıma. Ya da öyle görünüyordu. Azınlık olma ve bocalama duygusunu bir türlü atamıyordu üstünden. Kendi benliğinden yoksun bırakılanlar sınırlarını bilmezler, köşeye sıkıştırıldıklarında işlemedikleri cinayeti bile itiraf edebilirler. Toplama kamplarındaki Bedevileri onlar öldürmemişlerdi elbette. Onlar çalışmışlardı sadece, Libya'yı güzelleştirmişler, kuyular kazıp kanalizasyon döşemişlerdi. Piskoposların ve imamların kutsadığı kilometrelerce balmumunu süzüp rafine etmişlerdi.

Antonio oldum olası raşitikti, giysileri tahta parçasına asılmış gibi dururdu üstünde. Santa ondan daha zayıf ve kırılgandı şimdi. Hep aynı şeyleri söyleyip duruyordu sessizce. Trablus'taki Hıristiyan mezarlığında bıraktığı bebeğini düşünüyordu. Onu buraya getirecek zamanları olmamıştı, birine yedirecek parayı bulamamışlardı. Daldan dala gagalayarak uçan kuş gibi sallıyordu kafasını. Yirmi kilo zayıflamıştı.

Angelina, annesinin göğüslerini çamaşırlıktaki küçük lavaboda koltuk altlarını yıkarken gördüğünü hatırlıyor. Heybetli memeleri ve mora çalan uçları, içi boşalmış çuvala dönmüştü.

Bekliyorlardı. Vatana geri gönderilenlere verilecek tazminatı.

Onları refaha kavuşturacak şu tazminattan başka bir şey konuşulmuyordu artık.

Bir de sürekli tekrarlanan o sorular vardı: Neden Moro, Kaddafi'nin davetini kabul etmemişti? Neden İtalya bu durumu ciddiye almamıştı? Hükümet krizdeydi elbette. Ama onları, Libya'daki İtalyanları düşünen yok muydu? Onların da bir adı soyadı vardı, onların da canları ve mezarlıkta ölüleri vardı; tıpkı mide ve bağırsak enfeksiyonu salgınından ölen çocuklar gibi.

Tüm o annelerin özverilerinin tazminatı bu muydu?

Sorun sadece para değildi. Yeniden bir isim, bir yer verilmesini istiyorlardı. Asıl tazminat haysiyetlerine verilmeliydi. Tükürülen tuza, dökülen kana.

Başlarını dik tutup da "Ülkemize iade edildik" demeleri için. "Tarihin kurbanlarıyız" demek için.

Yıllar boşu boşuna bir mücadele uğruna geçip gitti. Çünkü fazlasıyla tekrarlanan sözler boşa harcanır. Düşünceler kötü kokular gibi uçup giderler.

Terörizm vardı, kara katliamlar ve gizli servisler vardı.

Onların Libya'dan çıkışlarının öyküsü bir kartalın şiddetli fırtınada kopan kanatları gibi paramparçaydı.

Sadece bir fotoğraftılar artık; gereksiz yere ortaya çıkmış küçük bir topluluk. Brianza'da, Veneto Bölgesi'nde

kuskus yiyerek nostalji yaşayan gazilerle dolu koca bir ziyafetti onların sofrası.

Santa kolunu rahat hareket ettiremiyordu. Ağrısı kemiklerini sızlatıyordu.

Gece yattığında nefesi kesilmesin diye psikiyatra gidip ilaç yazdırıyordu. Birisi göğüs kemiğine çivi batırıyordu sanki. Göğsüne bir kurşun sıkılıyordu. İtalyan avcı uçakları tabutları getiriyordu ama onun minik yavrusu o izbe yerde kalmıştı.

Kendisine ait, rahminden kopan o parçayı unutamıyor, bu işkenceyi içine gömemiyordu bir türlü. Onu bıraktığı mezarlıktaki kabirler kutsallığını yitirmişti artık, bir iki mercan kolye bulmak için talan edilmişti.

Balmumunun içinde yüzen kovan parçalarını düşlüyordu.

Antonio'nun gözleri merhem sürülmüş gibiydi.

Büro mobilyaları yapan bir şirkette paketleme işi bulmuştu. Daha sonra da idari bölüme geçmişti. Son derece dürüsttü, gece geç saatlere kadar kalıp takıntı derecesinde, hesapları tutturmaya çalışıyordu.

Haksızlık gördüğünde, ya aklını kaçırır ya da saklanır insan.

Angelina kilisenin ve Hıristiyan yardım derneğinin verdiği giysileri hatırlıyor. Üzerlerinde başka çocukların kokusu olurdu. Başlarda annesinin eve getirdiği paketler, başka çocukların etekleri, keçeli mantoları hoşuna gidiyordu.

Kendisi gibi küçük varlıkların sıvılarının kokusunu alıyordu yünlerin üzerinde.

Havasızlık, naftalin ve artık kokusu.

Nerdeyse kusacaktı, siyah denizin gelgitlerle getirdiği pislikler gibi ya da evlerin önündeki atıklar gibi boşaltacaktı içindekileri. Pazardaki naylon paçavraları bile tercih ederdi, yeter ki yeni koksun.

Özgürlüğe, sıcağa, asırlık palmiyelere, taştan kurnalara, çarşının baş döndürücü kokusuna, kavrulmuş fındık ve börek kokularına, bin bir çeşit kahve aromasına alışmıştı.

Ayak uydurmaya çalışırken isyan ediyordu. Annesi onun İtalya'da doğmuş çocuklara benzemesini istiyordu. Angelina etrafına bakınıyordu; o da bir şeye, birilerine benzemek isterdi elbette.

Gökyüzünde sabit bir nokta arıyordu. Belki bir Arap yıldızı peşinden gelmiştir.

Sınıfta pencereden dışarı baktığında, palmiyeler ve renkli kuşlar yoktu artık. Kurşuni sıvalar ve toplu konutların vinçi vardı sadece.

Okulda kimse yanaşmıyordu ona. Herkes birbirini tanıyordu. Çorapsız bacaklarına bakıyorlardı. Angelina Noel'e kadar sandalet giyiyordu ve ayakları hiç üşümüyordu.

Kimse Trablus hakkında bir şey bilmiyordu. Öğretmenler bile yabancıymış gibi uzaktan bakıyorlardı ona.

Arkadaşları Afrikalı diyorlardı ona. *Deve kokuyorsun* diyorlardı. İnsanlara yaklaşmasını bilmeyen, düşük seviyeli ailelerin çocukları gidiyordu bu taşra okuluna; ancak kötü emelleri olduğunda yaklaşıyorlardı yanına. Tıpkı savanadaki farklı ırklar gibi. Aç kaldıklarında korkuyla emekleyen sırtlanların adımlarının aynısıydı onların yaklaşmaları. Angelina onlara ayak uydurmaya çalıştı. ama hiçbir kötülük yapmamış olmasına karşın dışlandı.

O da yabancılığını maceraya dönüştürdü.

Hikâyeler uyduruyordu, aslanları, parçalanmış bebekleri, zalim Tuaregleri anlatıyordu. Trablus müthiş bir yerdi, kurnazlığı sayesinde orada hayatta kalabilmişti. Böylelikle biraz olsun itibar gördü.

Onları ayıran dildi. Angelina Sicilya lehçesini bilmiyordu; o sadece Trablus'taki İtalyan okulunda öğrendiği dili konuşuyordu.

Eve tek başına dönüyordu. Yol da bir hayli uzundu, beton yığınları ve denizden gelen kötü kokular arasında yürüyordu; çirişotu ya da keçiboynuzu kokularından uzak, bir can dostu olmadan.

Ali'yi düşünüyordu; onun yüreğini, cebinde taşıdığı istiridye çakısını. Günün birinde ona kavuşup onunla evlenecekti. Trablus'a döneceklerdi. Bir Arap'la evlenirse oraya gidebilirdi. Ali zengin olacaktı, zeki ve cesurdu. Daha on üç yaşındaydı ve bayağı para biriktirmişti. Mum atölyesini yeniden satın alacaklardı. Annesi sessizliğin rengindeki hamuru yoğururken şarkı söylemeye başlayacaktı yeniden, babası da Ramazan ve Noel için mumları bükmeye başlayacaktı yine.

Düşündüğü tek şey buydu. Yaşadığı o günlere geri dönmek.

Kaldığı yerden devam etmek.

İki kara parçasını, iki zaman dilimini birleştirmekti tek isteği.

Ortada deniz vardı.

Tatlı ve pıhtılaşmış acı lezzetleri hatırlamak için incirleri açıp gözlerinin üzerine koyuyordu. Çekirdekleri sayesinde kırmızı görüyordu etrafı. Geride bıraktığı dünyasının yüreğini arıyordu.

Denize her girişinde açılıp yüzüyordu.

Büyüyordu, siyah taşlarla dolu kumsala giderken yanında kitap götürüyordu.

Saatlerce denizde kalıyordu. Hiçbir şeyin ve hiç kimsenin ona ulaşamayacağı yerlere, sessizliğe doğru yüzüyordu. Ali'nin boğulmamak için çırpınan bir martı gibi yüzüşünü hatırlıyordu.

Geriye dönüp günbatımını yaşamayan o sanayi şehrinin kıyısına bakıyordu. Ölümün resmiydi bu, dünyanın kıyametten sonraki halinin resmiydi. Sessizdi, yalnızca tüten bacalar vardı.

Dibe dalıyordu, kuma gömülü kollar gibi koyu ve yapışkan yosun kümelerinden hiç korkmadan geçiyordu. Turuncu çizgili, uzun mavi paletleri vardı. Yüzerek Trablus'a varmayı düşünüyordu. Denizkızı masalında olduğu gibi yarı balık yarı kadın olarak karaya çıkmayı, keçiboynuzlarının kerpiç şehrinde kalıp yasak şarkısını söylemeyi düşlüyordu.

Vito denize bakıyor, adada ve güzel Afrika'da olduğu gibi turkuaz mavisi deniz, girintili çıkıntılı ve yosunlu kıyılar suyun üzerinde yüzen devasa yeşil bir koltuğun kolları gibi ufku tarıyor, dünyayı ve onun akışını düzenliyor.

Vito, dünyanın bir dev tarafından düzenlendiğini düşünürdü bazen. Devin bir insan mı olduğunu yoksa üst üste birkaç insandan mı oluştuğunu sormuştu kendi kendine. Kendisi de o küçük ama kararlı insanlardan biri miydi acaba?

Bir çocuğun ümit etmesi gereken şey de budur: dünyayı düzenlemeye katkıda bulunmak. O hep kaçak bir

öğrenci oldu, üstelik de yalnızca okuldan kaçmadı. Her türlü eğitimden kaçtı.

Başını öne eğiyor. Bu beklenmedik ihtiraslardan utanıyor. O asla iyi ve kayda değer bir şey yapmayacak. Fark edilmeden hayatını sürdürecek; böylesi daha kolay. Güneş ufukta bataklığa batmış, sendeler gibi. Vito bu bataklığın içinde kaderinin yükünü omuzlarında hissederek ağır ağır yürüyor. Kaderine tutunmalı. Yapması gereken bu mu? Bir atılımda bulunmalı. Ama seni bekleyen kaderin ne olduğunu bilmeden nasıl yaparsın? Bunun yanıtını kimse kapalı zarfa koyup vermedi sana.

Neden denize atlayıp yüzmüyor ki?

Bu yıl su pek çekmiyor onu.

Annesi gençlik yıllarında sürekli denize girdiğini anlatmıştı ona. Dost görünen tek yerdi orası, tanıdık bir koku ve bildik bir tat bulduğu tek yerdi.

Denizin onu kurtardığını söylemişti. Onu öldürebilirdi de çünkü annesi defalarca karanlıktan hiç ürkmeden yüzmüştü ve kıyıya döndüğünde bedeni ateşten öyle titremişti ki on battaniye yetmemişti titremesini durdurmaya.

Ama deniz olmadan da içindeki boşluğu nerede dolduracağını bilmiyordu gerçekten de.

Vito denize bakıyor.

Annesi artık girmiyor. Bazen suyun üzerinde yüzer gibi durup sonra çıkıyor, havluyu göbeğine sarıyor, mayo giyiyor.

Yaptığı tek şey ölü gibi yatıp göğe bakmak. Düşündüğünü söylüyor. Kendi bedenin ağırlığıyla suyun yüzeyinin genişlediğini hissediyor; bunun güzel bir duygu olduğunu söylüyor.

Sonra yeni hayatına uyum sağladı Angelina. Liseye gitti, ilk kez sevişti. Spiral taktırıp Ali'yi ve Arap dünyasındaki çocukluğunu unutuverdi. Yetmişli yılların sonuydu. Yıpranmış üniformasını, bol kazağını ve siyah sabolarını giydi. Sicimden örülmüş çantasının içi kitap doluydu. Kadınlığı alnından okunuyordu. Öğrenci gösterilerinde deli gibi bağırıyordu; sanki kovalıyorlarmış gibi ve yumruklarını sıkarak. Öfkesi nihayet tüm genç neslin sesini dile getiriyordu.

Ve artık annesinin, babasının onu anılara hapsetmesine tahammül edemiyordu. Trablus anılarını peşinden sürüklemek istemiyordu. Dünya dönmeye devam ediyordu ve o da onu daha iyileştirmeye çalışıyordu. Sosyal adaletsizlikler, iş kazasında ölenler, masum katliamlar vardı tüm dünyada. Yalnızca onlar değildi yaralı olanlar.

Bir duvar çekti önüne.

Geçmişe özlem duyarak susturulmuş o evin havasına dayanamıyordu artık. Hezimete uğramış insanların ellerinden alınanlar için birbirlerini sürekli suçlamalarından bıkmış usanmıştı. Babası gazetelerden Libya'yla ilgili makaleleri kesiyordu; kötü sonla biten kendi serüvenlerine ait yazılardı bunlar.

Catania'da akrabaları vardı, yılda birkaç kez onları ziyaret ediyorlardı. Angelina kuzenlerle arkadaşlık ediyordu. Santa ve Antonio gülümseyerek limonlu tatlılar yiyorlardı ama sınır dışı edilmiş oldukları her hallerinden belliydi. Başka konulara girseler de hiçbir şey ilgilendirmiyordu onları. Yan yana, suskun oturuyorlardı; Santa çantasını dizlerinin üstünde tutuyor, Antonio da elini cebine sokup on liretle oynuyordu. Bir an önce eve dönmeye can atıyorlardı.

Kendi sürgün hayatlarına dönmek istiyorlardı. Orada istedikleri kadar şikâyetlerini ve pişmanlıklarını dile getirebilirlerdi, sonsuza dek.

Angelina kapıyı çarpıp kaçmaya başladı.

O arada okula da gidiyordu. İtalyan sömürgeciliğinin gerçek öyküsünü biliyordu artık. Onlar sınır dışı edilmişler, Roma sütunlarıyla, can çekişen o imparatorluğun kartalları ve alevleriyle birlikte ihraç edilmişlerdi.

Antonio ılımlıydı, Cumhuriyetçi Parti'den La Malfa'ya oy veriyordu.

Ama geçmişe ait bir suç vardı ortada. Geride bıraktıkları yalnızca incecik kumlar, kumulların sonsuz saflığı ve vahalar değildi.

Mahkemeler, çöle inen uçaklar ve sonra alelacele görülmüş davalar sonucu öldürülen bir yığın insan vardı. *Avanti!*'nin[12] üzerine Noel ağacı yapılıp süs topları yerine Bedeviler asılmıştı.

Vito denize bakıyor.

Bir keresinde annesi ona şöyle demişti: Her Batılı medeniyetin altında bir yara, bir toplu suç vardır.

Annesi masum geçinenleri sevmiyor.

O, sorumluluk almayı seven biri. Vito bunun bir çeşit kendini beğenmişlik olduğunu düşünüyor.

Angelina masum olmadığını söylüyor. Başka bir halkı sömürgeleştiren hiçbir halk masum değildir diyor.

Gemilerin battığı denizde artık yüzmek istemediğini söylüyor.

Eski bir kundakçıdan daha kötü bir şey olamaz. Kafanın içine fitil sokmaya devam eder.

Sıra dışı bir anneden daha kötüsü olamaz; hiç kimse-

12. 1896 yılında Roma'da kurulmuş sosyalist bir gazete (ç.n.).

nin annesine benzemeyen, asla kapalı pabuç giymeyen, çantasında sigara, anahtar ve on avrodan başka bir şey taşımayan bir anne. Hiç kullanılmayan bir cep telefonundan başka. Kendi hayatı gibi içinde mucizevi şeyler barındırmayan boş bir çanta.

Günün birinde Vito onu bırakıp gidecek. Oysa ikisi baş başa yaşamıştı hep. Evi aydınlatan ışık Angelina'nın ışığıydı; başkasının değildi. Kanepenin üstü, açık kitaplarla doluydu. Hep öğrenci kalacaktı o. Elli yaşına bastığından bu yana biraz küçülmüş gibiydi. Vito ona dik durması, kamburunu çıkarmaması ve sigara içmemesi gerektiğini söylüyordu.

Angelina omuz silkip, Falcone ve Borsellino'nun da sigara içtiğini ve ondan ölmediklerini söylüyordu.

Sık sık bu tür saçma sapan şeyler söylüyordu sohbet etmek için ama sessizliğini de koruyordu hep.

Hayata dair acı ama bir o kadar da canlı olan görüşlerini anlatıyordu.

Bir gün Vito gidecek. Angelina o günün gelmesinden korkmuyormuş gibi duruyor. Aksine yurtdışında okumaya gitmesine sevinecek.

İtalya'yı sevmiyor artık. Buna rağmen bir gün bile hastalanıp aksatmadan ortaokul çocuklarına İtalyanca ders vermeye devam ediyor.

Eski öğrencileri ziyarete geliyor, sımsıkı sarılıp sevgiye boğuyorlar onu. Onlara kahve ikram ediyor, büyümüş olduklarını fark ediyor.

Küçükken adaya gittiklerinde Vito'yu deniz tutardı. Yüzü yemyeşil olurdu. Angelina serin elleriyle onun alnına dokunurdu. Gözlerini sabit bir noktaya dikip hiç ayırmamasını söylerdi.

Vito bunu tekrar düşündüğünde o keyifsizliği, mide-

sinin ters yüz olmuş naylon torba gibi kalktığını, ona destek veren o serin eli hissedebilir ve sabit noktaya bakmasını söyleyen sesi duyabilirdi.

Ufukta sabit bir nokta arıyor.

Şimdi daha da ağır basan o kaygının, boşluğun üstesinden gelmesine yardımcı olacak bir şey arıyor. Sabah gözünü açar açmaz ilk düşündüğü şey: "Yataktan kalkıp da ne yapacağım?"

Vito denize bakıyor; dalgalar bir ağ gibi kıyıya çarpıp bir şeyler götürüyor beraberinde. Annesini düşünüyor. Meme kanseri oldu. Ameliyat olup eve döndü. Yüzü hiç değişmedi. Vito ona iyi davranmadı, aksine kabaydı. Sigara paketlerini yırtıp paramparça etti. Angelina onun elini ısırdı.

Kendini ne sanıyor acaba?

Sonra Angelina'nın deniz faslı kapandı.

Sarışın, çilli, Normandiya kökenli bir Sicilyalıyla evlenmişti. San Berillo'nun kenar mahallelerindeki fahişeleri ve küçük çocukları savunan bir hukukçuydu. Angelina yedek öğretmenlik yapmaya başlamıştı. Vito doğmuştu. Ayrılmıştı. Eski kocası şimdi zengin Catania'lıların boşanmalarına yardımcı oluyordu.

Ve bir gün aniden veto kalkmıştı. İstedikleri zaman, herhangi bir turist gibi basit bir vizeyle Trablus'a dönebilirlerdi.

7 Ekim'de İntikam Günü yani İtalyan katillerin Reis'in Cemahiriye'sinden kovuluşları kutlanıyordu. Ay-

nı gece, o günü yeniden vaftiz edip Dostluk Günü ilan etmişlerdi. Şimdi Kaddafi, Berlusconi'nin ve İtalya'nın dostuydu. Amazonları ve saten pabuçlarıyla onu ziyarete geliyordu. Bedevi çadırında şampanya içiliyordu. Terörizmden, düşürülen uçaklardan söz eden yoktu. İkiz Kuleler'e yapılan saldırıyı kınayan ilk Arap lideriydi o. Bin bir yüzlü aktör şimdi Akdeniz'de aracı olmak için kendine yeni bir rol arıyordu. Angelina gülmüş ve *Nobel Barış Ödülü'nü bekliyor* demişti.

Santa Nine brokolileri temizlerken kendi kendine söyleniyordu: *Tarihin bin tane ayağı var ve her bir ayak farklı bir yere çeker, bizim bedenimiz de ortada kalır.*

Antonio Dede Trablus'u bir daha göremeden ama onu düşleyerek ölmüştü. Beyaz bir duvarı, bilardo oynamaya gittiği Sicilya Caddesi'ndeki kahveyi düşlemişti. Marketten sallama nane çayı aldırmıştı.

– Anne, ben oraya gitmek istiyorum.

Angelina'yı peşinden Trablus'a sürükleyen Vito olmuştu.

Böylece dönmüşlerdi oraya; Angelina, annesi ve oraya hiç gitmemiş olan Vito.

Vito önce Google Earth'te dolaşıp Trablus'u *mouse*'la görmüştü.

Angelina bilgisayara yaklaşmamıştı bile.

Günlerce suratını asıp sanki orada değilmiş gibi düşüncelere dalmıştı.

Sinirliydi, kapana sıkışmış gibiydi. Çantasına bir şeyler koyup çıkarıyordu. Nasıl bir iklimle karşılaşa-

caklarını sorup duruyordu, ishal durumunda bağırsaklar için dezenfektan almak gerekir diyordu.

Kim bilir kaç kez o anı beklemişti? Oysa şimdi o an gelmişti ve o kayıtsız gibiydi; sanki küçük bir ameliyat olması gerekiyormuş da ileri bir tarihe erteliyormuş gibiydi. Evet, göğsündeki kisti aldırmak için hastaneye gittiğinde de aynı heyecanlı sükûnet vardı içinde. Son ana kadar sedyede giysileriyle yatmış, üstünü değişip de hasta gömleğini giymeye bir türlü karar verememişti.

Hiç kimseye bulaşmadan, kendi başına mücadele eden otistik bir huzursuzluktu onun hali.

Sonunda günübirlik denize gider gibi terliklerle yola koyulmuştu.

Santa Nine, beyaz elbisesi ve eczaneden alınan yeni ayakkabılarıyla Azize Agata şenliklerine giden bir çocuk gibiydi.

Libya Hava Yolları'nın uçağına binmişlerdi.

Ninesi yuvarlak ve kirli pencereden aşağıyı dikizliyordu.

O denize ilk kez gökyüzünden bakıyorlardı. Tadına varmadan, sularını üstüne sıçratmadan, kaygı duymadan. Boğulma tehlikesi yaşamadan.

Hayatlarının denizini o koltuğun üstünde ve basınçlı kabinde hareket etmeden geçmek tuhaf geliyordu onlara.

Yüksekten gördükleri ilk şey Trablus civarındaki İtalyanların ekip biçtiği tarlalardı, düzenli ve geometrik şekillerle parsellenmişti. Yumuşak hatlarla çizilmiş bir resim gibiydi. Bıraktıkları en güzel mirastı. Binlerce kişinin bilek gücüydü. Narenciye ve zeytin tarlalarıydı, kumullardan korunmak için duvar gibi örülen nergisgillerdi.

Bagajları olmamasına karşın havaalanından çıkma-

ya pek hevesli görünmüyorlardı. Ninenin mesanesi şişmişti, anne de yüzüne su serpip ıslak bluzuyla dışarı çıkmıştı; saçları şakaklarına yapışmıştı.

Vito annesinin yaşlandığını fark etti. Bu düşünce ona acı verdi bir an. Belki daha sonra gözüne genç görünecekti ama o anda onun yaşlanmış halini görmüştü.

Hava, denizin ve Arap kıyılarına serilen, içlerine girip çıkan rüzgârın ovduğu şehirlerin havasıydı. Rüzgâr ince uzun minarelerin, binaların ve asırlık palmiyelerin arasına girip çıkarken sahili ovuyordu. Vito tatilde olmaktan memnundu. Bir taksiye bindiler. Petrol zenginliği belli oluyordu. Çok şeritli asfalt yollar çölü ikiye bölmüştü. Işıl ışıl Toyotalar hava atarak gidiyor, U dönüşü yapıp hiçbir şey olmamış gibi ters yönde giderek yolu kesiyorlardı.

Taksi deniz kenarında Bastioni'de durdu.

Santa Nine'nin başı döner gibi oldu, gri bir kuş gibi gerildi. Terden koltuğa yapışmıştı. Kızı taksiden inmesine yardımcı oldu.

Uzay gemisinden inen iki kişi gibiydiler. İlk adımlarında yerçekimi yoktu. Ayakları yere basmıyordu sanki.

Angelina bir sigara yaktı ve koyu renk gözlüğünü taktı. Yankesiciler gibi kaçamak bir bakış attı. Sonra çölde mayın tarar gibi ilerlemeye başladı.

Hiç kıpırdatmadığı gözleri, görüş alanında mümkün olduğunca çok şey yakalamaya çalışıyordu. Daha fazla yara almamak için şehrin değişikliklerine şöyle bir odaklanıyordu.

Eski çarşı yeni binalarla çevriliydi. Tozlu yolların üs-

tü örtülmüştü. Panayır yerine dokunmamışlardı. Burun deliklerini açıp Trablus'un havasını soluyorlardı. Gaz kaçağını koklar gibi geçen zamanın peşinden gidiyorlardı. Bir patlama olacak gibiydi gerçekten de. Birden denize doğru döndü.

Kum... Kum nerede? dedi.

Kalenin yakınlarındaki kumsalları yoktu artık. Deniz kıyısı koca bir otopark olmuştu.

Bir an deli gibi kahkahalarla gülmeye başladı.

Yanından bir kedi geçti. O da kendisi gibi ihtiyatlı ve düşünceliydi. Bacağına sürtünüp gıdıklamıştı. Yumuşacık bir kediydi, şefkat istiyordu belki, kendini okşatmak için sırt üstü yatıyordu. Kulakları yara bere içinde, tüyleri kızılımsıydı. Dört patisini havaya dikip asfalta sürtünüyordu. Angelina eğilip beyaz karnını okşadı, kedi mırlama motorunu çalıştırdı. Kucağına aldı onu. Hoş kokan, yeni doğmuş bir bebeği öper gibi burnunu öptü. Onu elinden bırakmak istemiyordu. Vito gülümsedi, o da severdi hayvanları. Ama annesinin bu sokak kedisine bu kadar yakınlık göstermesinde bir tuhaflık vardı. Sanki Trablus'a sadece bu hasta ve yaralı kediyi bulmaya gelmiş gibiydi. Neyse ki ayağa kalktığında kendini toparlamıştı. Güneş gözlüğünü saçlarının üstüne kaldırıp çıplak gözlerle baktı şehre. Santa'ya baktı.

Burdan gittiğimiz gün ne çok kedi vardı hatırlıyor musun anne...

Büyükanne Sicilya Caddesi'ni baştan başa hiç konuşmadan yalpalaya yalpalaya yürüdü. Palmiyenin altında kaldırıma oturuverdi ve Vito, *İşte şimdi hayatının en derinlerine kadar indi* diye düşündü. Derin bir nefes aldı, rüzgâr alıp götürdü o nefesi. Sert ama tok bir nefesti;

hayati bir organına saplanan bir bıçak gibi girdi içine.

Şehrin merkezindeki tarihi binaların çoğuna dokunulmamıştı. Belki küçük ve kirli görünenler yıkılmıştı. Diğerleri ise tamamen silinmiş, yeni mimarinin ve yeni yaşamların alt tabakalarına gömülmüştü. Eski Yahudi Mezarlığı yok olmuştu, beton kazıkların üstüne inşa edilen uyumlu ve görkemli gökdelenlerin altında kalmıştı.

Dondurma ya da limonata alalım.

Anne yaşlı ve kamburu çıkmış büyükanneyi elinden tutmuştu. Kırk yıl önce büyükanne küçük Angelina'yı Katedrale ya da Polo Nord dondurmacısına doğru sürüklerken de halleri aynıydı.

Sokaklar kargaşa içindeydi; arabalar, bisikletler, seyyar satıcılar. Ama onlar yine de rahatça dolaşabiliyorlardı. Şimdi neşeleri yerine gelmişti. İki köpek gibi kokuların izini sürüp kanın peşinden gidiyorlardı sanki. Kafalarını kaldırıp şehrin gürültüsünü, yeni banka binalarını, toplantı yapılan otelleri sindirmeye çalışıyorlardı. Uzun zaman kapalı kalmış olan şehirlerini arıyorlardı. İç dünyalarının topoğrafyasındaki dar sokaklarda geziniyorlardı. Butikler, eski mankenler ve modası geçmiş giysilerle oldukça sefil görünüyordu. Pazarda deve derisi çantaların yanında sahte Louis Vuitton çantalar vardı. Sokaklarda her köşede Reis'in resmi vardı.

Vito bir yıl önce babasıyla New York'a gitmişti. Erkek erkeğe bir geziydi; ikisi ve babasının öbür oğlu birlikte gitmişlerdi. Öbür oğlan, Vito'nun aksine şişmandı ve sürekli yiyip içmek istiyordu. Ama inanılmaz derecede güzel keman çalıyordu. Hudson'ın karşısında üç

yataklı bir odada kalmışlardı. Kısa bir tatildi ama heyecan vericiydi, etrafa doğru dürüst bakmadan önce fotoğraf çekilen tatillerdendi.

Vito Ground Zero'ya gitmek istiyordu. Onun en çok ilgisini çeken şey buydu. Herkes gibi o da 11 Eylül günü nerede olduğunu tam olarak hatırlıyordu. Büyükanneyle evde yalnızdı, annesinin okulda toplantısı vardı. Annesi ve babası yeni ayrılmışlardı. Dünya başına yıkıldı sanmıştı. Pencerenin önünde durup uçağın kendi binalarının içine girmesini beklemişti.

Ground Zero'daki uçsuz bucaksız siyah şantiyeye bakmıştı. Turistler güvenlik ağlarına yapışmış, fotoğraf çekiyor, fikir yürütüyorlardı.

Vito cep telefonunu çıkarmaya yeltenmemişti bile. Şehrin içindeki bu krateri daha önce hayal etmişti ama yakından görmek başkaydı.

Dünyanın sonuydu gerçekten de. Her taraf temizlenmiş sayılırdı. Yıllar geçmişti ama yine de her şey oradaydı; o uçsuz bucaksız siyah boşlukta.

Vito olayları televizyonda görmüştü; bir fotoğraf karesinde uçuşan cesetleri tanımaya çalışan insanları hatırlıyordu. Başı eğik ve hiç kıpırdamadan duran bir adamı.

Babasının oğlu sorun çıkarıp duruyordu. Tamam, erkek kardeşiydi ama yarı yarıya kardeşti, başka bir anneyle yaşıyordu ve onlardan daha çok paraları vardı.

Kendini son derece yalnız hissetmişti.

Tıpkı İkiz Kuleler'in yıkıldığı ve annesinin babasının ayrıldığı gün gibi.

Keyifsizliğini belli etmemişti. Central Park'a gidip gölün etrafında yürümüşlerdi. Az ileride yanan o büyük göl gözlerinin önünden gitmiyordu. Akşam erkek

kardeşiyle Joe Allen'ın masasında süper kahraman oyunu oynamak istemedi diye babası kızmıştı ona, o da babasına kızmıştı. Bütün gece bilgisayarı dizine yapıştırıp pencerenin önünde İkiz Kuleler'e karşı oturmuştu. Bir zamanlar bir ailesi vardı. Oysa şimdi sadece belirsizlikler ve ara sıra babasının iPod veya kıyafet alması için verdiği para vardı. Yere kadar inen camı kırıp aşağı atlamayı düşünmüştü. Ama kırılmayan camlardandı tabii ki.

Bu duygu yani kendi Ground Zero'sunun yanık kokusu içine oturmuştu. Trablus'ta fark etmişti bunu. Çünkü kahve ve baharat kokan o daracık yer ona New York'un farklı etnik gruplarının kokusunu hatırlatmıştı. İçindeki sıkıntının beynine kadar çıkıp dışarı fırladığını hissetti. Sigara dumanı gibi etrafa dağılıyordu sanki.

Trablus da onların sıfır noktasıydı, köküne kadar kazılıp sıvı hale getirilmiş bellekleriydi.

Babası Angelina'nın bir sürgün gibi yaşadığını söylerdi hep; tekrar geri dönmeyi bekler gibi bir hali vardı. Hatta evlilikleri de oturma izni almak için mecburiyetten yapılmıştı.

Babası, tıpkı giydiği avukat ceketleri gibi, kendisi de terzi elinden çıkmış sanki. Laf kalabalığının arkasına saklanarak hayatını kolaylaştıran bir adam. Annesi ise tam tersi; yalnızca kendisi olmayı becerebilen biri. Şık giysiler giymez, hatta sutyen bile takmaz. Vito babasının neden boşandığını şimdi daha iyi anlıyor. Bazen o da kendini kapana sıkışmış gibi hissediyor. Angelina günlerce konuşmadan durabilir; bundan hiç yakınmaz.

Gandhi gibi her şeyi sessizlik içinde yapar. Notlar bırakır. Aslına bakılırsa evde kalmış bir kız olmak için, zorlukları tek başına yenmek için doğmuş o.

Bir keresinde bıraktığı notlarda şöyle yazmıştı: *duygu duvarını yıkmak.* Oğluna mıydı bu laf, yoksa kendisine mi? Vito o notu da diğerleri gibi buruşturup atmıştı.

Trablus'ta geçirdikleri günlerde Vito annesini ve onun Afrika'ya duyduğu özlemi daha iyi anlamıştı. Kısa sürmüş olsa da o özlem, önceleri nöbet gibi gelip ardından da ateşli sıtmaya dönüşmüştü. Sonra cam gibi yaralı gözler, acı çekerek konuşmayan bir dil kalmıştı geriye; içinde bir yerde saklı bir hayvanın ısırıp derinden yaraladığı bir dil. İçindeki hayvan şimdi dışarı çıkmıştı; tüm heybetiyle, onu oburca yiyip bitirircesine.

Vito annesinin kalçalarını ve göbeğini tuhaf bir şekilde oynatışını seyrediyordu; sanki denizden peş peşe gelen dalgalar ona çarpmıştı ya da Ceylan Çeşmesi'nin yanında ut çalan çocuktan etkilenmiş gibiydi. Hatta topuklarının simsiyah olmasına aldırmadan terliklerini bile eline almıştı.

Şehrin altını üstüne getirmişti. Yitirilen güzelliklerin yerini alan kötü şeyleri incelemişti ve şimdi bu değişimin keyfini çıkarıyordu; kanseri yendiğinde yaptığı gibi.

Büyükanne ise bu ani değişimin içinde canlı ceset gibi dolaşıyordu. Angelina ona destek oluyordu.

Anıların süzgecinden, önce ürkek sonra da çılgınca geçmişlerdi. Öfke ile neşe arasında gidip gelmişlerdi. Saçları dağılmış, gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Tüm

o zamanların ve açlığın korkusu yansır gibiydi yüzlerine; kıyıya yanaşan ve fırtınalarda batan tüm balıkçı teknelerinin korkusuydu bu. Gerçek Berberi gözleriydi onlarınki; derinliklerinde, onlardan çalınan ve asla iade edilmeyen şeyleri barındıran gözlerdi.

Büyükanne her zaman daha cesur olmuştu. Eklem ağrıları yoktu artık, çevik ve uyanıktı. Osmanlı revaklarının altında bir asma kata ilişip *Hatırlıyor musun? Burada Ahmet'le Concetta'nın mutfağı vardı. Kaymaklı ve patlıcanlı pideler... asma yaprağına sarılı baharatlı etler...* diyordu. Sonra eski faşist binaları... *Burada da berber vardı, hatırlıyor musun? Kızıyla ata binerdin...*

Madonna della Guardia Kilisesi spor salonuydu şimdi, Katedral de cami olmuştu. Kale Meydanı da İtalya Meydanı'yla birleşip Reis'in Yeşil Meydan'ı olmuştu.

Demiryolunun üstündeki köprüyü geçip İşçi Evleri'nin olduğu yerlere doğru gitmişlerdi.

Yaşamış oldukları bölge tanınmaz haldeydi. Yeni, eskiyi ezip geçmişti. Yönlerini tayin etmeleri gerçekten de çok güçtü. Evleri oralarda bir yerde, metalik binanın dikildiği yerde olmalıydı. Mum atölyesi de yerin dibine gömülmüştü. Büyükanne transa girdi, toprağı araştıran maden arayıcısı gibi taşlara söylenmeye başladı.

Vito, Ground Zero'yu, orada yükselecek olan binayı düşündü yeniden. Bir de günün birinde hiç kimsenin oralarda olup bitenle ilgilenmeyeceğini.

Daha sonra Amanci Mezarlığı'na gittiler. Güneşin altında çürümüş torbalar ve terk edilmiş somyalar vardı

sağda solda. Şimdi yeni yabancılar gömülüyordu oraya: Çinliler, Mısırlılar. Eski Hıristiyan Mezarlığı canlanmıştı. İtalyan kesimi ise bir nevi şantiye gibiydi; içleri oyulmuş, deşilmiş duvarlar, boş bir kütüphane gibi raf üstüne raf. Meçhul askerlerin terk edilmiş mezarlarına doğru gittiler. Italo Balbo'nun mermer mozolesi de boştu.

Oradan da çocuk mezarlarının olduğu yere geçtiler; bağırsak enfeksiyonundan ve başka salgınlardan ölen çocuklardı hepsi.

Santa Nine elli yıl önce ölen bebeğini aramaya koyuldu. Gözlüğünü takıp daha yükseklerdeki isimleri okuyabilmek için bir merdiven aldı. Tüm deliklerin içine girip çıktı. Ona hiç yabancı gelmeyen bu kalıntıları didik didik etti; pazarda kasaları alt üst ederek sebze ve meyve seçer gibi. Her zaman yaptığı bir şeymiş gibi. Oysa her şey gerçekten o kadar uzaktı ki. Pis deliklerde fareler cirit atıyordu. Daha varlıklı olan aileler yavrularını ülkelerine götürebilmişlerdi. Oysa onların herhangi bir iddiada bulunacak paraları olmamıştı. Santa yaşlanınca olayları pek de iyi hatırlamıyordu. Libya anılarıyla hesabını kapatmıştı bir bakıma. Minik Vito'yu doğduğu ve çok kısa bir süre yaşadığı Trablus'ta bırakmakla iyi ettiğini söylüyordu şimdi.

Vito huzursuzdu. Geğirmesi geldi ve boğazı tahriş oldu. Büyükannenin mezarı bulmasını istiyordu ama kendi adını o taşın üzerinde görmekten de korkuyordu. Angelina ters yöne doğru gitti; onun anıları annesininkilerle örtüşmüyordu. Duraksadı, sinirliydi.

Ne yapıyorsun? O tarafta değil ki! diye bağırdı büyükanne.

Kızıyla kavga etmeye başlamıştı, pazarda bağrışır

gibi mezarlıkta saçma sapan bir tartışmaya girdiler. Geçmişte kalmış şeyler için birbirlerine sitem ettiler; halleri gülünçtü. Tükenmişlerdi. Sonra her zaman olduğu gibi kavga bitti. Angelina annesini koluna taktı ve aralarındaki gerginliği yatıştırdı.

Hıristiyan mezarlığı birçok kez talan edilmişti, insan kalıntıları korkunç ritüeller için kullanılmıştı. Hava kararana dek aradılar. Bir yerde büyük bir ağaç vardı, mezarların içine kadar kök salmıştı. Belki de minik bebek beslemişti bu asırlık ağacı. Akıllarına gelen en güzel şey bu olmuştu.

Sonra büyükanne ağladı. Gözyaşlarına boğuldu, yaşlanmış yüzünü bir daha asla kurulamayacaktı. Vito'ya göre çok kötü bir sahneydi bu. Yaşlı birinin ağlaması haksızlık diye düşündü; dünyada olabilecek en büyük haksızlıktı.

Bir demet ayçiçeği getirmişti ama yolculuk sırasında solmuştu çiçek. Onu ne yapacağını bilemiyordu. Kıvırıp bir köşeye koydu; soyu tükenmiş ve yıpranmış kuklaların sararmış gözleri gibiydi.

Otele girmeden önce çarşıda dolaştılar. Bakır dövenleri, kırmızı kına, siyah hurma satan aktarları gördüler. Şimdi ruhları tam anlamıyla paramparça olmuştu. Angelina kalabalığın arasında paçavra gibi oradan oraya sürükleniyordu. Turgut Camisi'ne girmek için satın aldığı mavi baş örtüsü ona renk katıyordu.

Antonio Dede, *Bir insanın öyküsü onun açlığının öyküsüdür* demişti. Bu sözüyle ne demek istediğini ancak o zaman anlayabilmişti Vito. Oradan oraya giden aç insanlardı onlar. Yoksulların, sömürgecilerin, mültecile-

rin açlığıydı bu. Güçlülerin ise açgözlülüğünün açlığıydı.
Vito baharatlı kuskusu iştahla yemişti.

Ertesi gün Namık adında genç bir rehber aldılar yanlarına. Yirmi iki yaşında bir üniversite öğrencisiydi ama çok daha genç gösteriyordu. Vito için değişiklik oldu. Sohbet edebileceği bir çocuktu Namık, sevimliydi ama bir o kadar da çılgındı. Sanata ve tepelere tırmanmaya meraklıydı. Berberi köylerine ve arkeolojik kazıların olduğu yerlere, Leptis Magna'ya ve deniz kıyısına kadar gittiler.

Oradan da İtalyanların yaşadığı kırsal kesimdeki kalenin yakınındaki yerlere geçtiler. Bomboş alanda duran sütunlu kemerler, yıkılmak üzere kırmızıyla işaretlenmiş binalar ve ölü bir tren istasyonu vardı. Büyükanne şöyle dedi: *Senden çaldıklarını sana kim tazmin edecek? Zeytinliklerimiz ve dostlarımız vardı. Bir tarihimiz vardı.*

Dönmeden önce annesi Ali'nin izlerinin peşine düşmüştü nihayet. Altında buluştukları kauçuk ağacını buldu, gövdesi yaşlanmış ve yamulmuştu, koyu ve sertleşmiş kabuklarıyla hastalıklı görünüyordu.

Arı kovanlarından ve diğer şeylerden eser kalmamıştı, hepsi terk edilmişti. Paslanmış bir sürgü, çürümüş ve tahtaları dökülmüş bir kapının açılmasına engel oluyordu. İçerisi ahır gibi karanlıktı, çatlamış duvarların çinileri yamanmıştı. Dışarının ışığı aralıktan içeri sızıyordu. Hintincirleri her tarafı sarmıştı, çöken tavan ise kuşlara barınak olmuştu artık.

Kumlu bir meydanda çocuklar top oynuyordu. Ange-

lina, yün hırkasına sarınıp yanık tarlaların ortasında bir otomobil koltuğuna oturmuş, Peygamber'in doğum günü olan Mevlid için kâğıda barut saran yaşlı bir kadını sorguya çekmişti.

Vito annesinin Arapça konuştuğunu ilk kez duyuyordu. Ses tonu her zamankinden farklıydı, başka bir gırtlaktan çıkar gibiydi. Yaşlı kadın başını salladı. İhtiyar arıcı Gazel öleli epey zaman olmuştu. Ali şehrin merkezinde, koruma altındaki bölgede oturuyordu.

Namık, Trablus'un eski Yahudi mahallesindeki binaya götürdü onları. Ama merdivenlerin yanındaki kemerlerin altında bıraktı, peşlerinden gitmek istemedi. Başıyla Saat Kulesi'ni işaret edip arkasındaki şemsiyeli barda onları bekleyeceğini söyledi.

Koyu renk kapının üstünde metalik gözler vardı, içeriden karmakarışık sesler geliyordu ve gözetlendiklerini anlamışlardı. Angelina öksürdü, deliğe bakarak saçlarını düzeltti. Sonra kapı açıldı ve zincir takılmış kapı aralığından sızan ışıkta bir burun göründü.

Onları içeri buyur eden kadın oldukça dolgundu, başörtüsü dağınıktı, belli ki alelacele dolamıştı kafasına. Yüksek ve resimli bir tavanı olan salona kadar eşlik etti onlara. Sokağa bakan iki büyük pencere aralık bırakılmıştı. Yandaki camiden müezzinin öğle ezanı duyuluyordu. Modern ve zevksiz döşenmiş eşyalar sırıtıyordu. Plastik mobilyalar, kocaman kollu deri kanepeler ortama uyum sağlamıyordu.

Vito ve annesi içeri girip oturdular. Daha genç bir kadın tepside renkli ve gazlı içecek getirdi: sahte portakal suyu ve sahte Coca-Cola.

Bir süs bitkisinin yanındaki cam sehpa üzerine oturtulmuş koskoca bir plazma televizyonun kapalı ekranına bakarak yaklaşık bir saat beklediler. Ara sıra kapıdan çeşitli yaşlarda çocuklar kafalarını içeri uzatıyor ama asla kapı eşiğinden içeri adım atmıyorlardı.

Sonunda Ali geldi. Çok şıktı ama sokaktan gelir gibi bir hali yoktu ve Vito neden onları bu kadar çok beklettiğini anlamadı. Yakışıklı bir adamdı, uzun boyluydu, bir gram fazla yağ yoktu üstünde, saçları yerli yerindeydi ve gözlüğünün altında siyah bıyıkları vardı. Sahra ceketi giymişti, ayağında da bakır renkli yazlık mokasenler vardı.

Angelina'ya elini uzattı.

Onlarla birlikte aynı kanepeye oturmadı. Yüksek ve sert arkalıklı bir sandalyeye oturup bacak bacak üstüne attı, bacakları ince uzundu.

Gayet güzel İtalyanca konuşuyordu.

Nazik ama sert görünüşlüydü. Çökük yanaklarındaki çizgiler kesik izi gibi duruyordu. Melankoliyle yoğrulmuş, ikna edici ve derinden gelen bir sesi vardı. Bir ara Arapça bir şeyler söyledi. Vito anlamadı, geçmişe ait bir şeymiş gibi geldi ona.

Vito annesinin kanepede ufaldığını gördü. Rahat bir pozisyon bulamıyordu bir türlü, fazla gömülüyordu içine, doğal olmasa da dik durmaya çalışıyordu.

Ali, ellerini davul çalar gibi vurmaktan vaz geçmişti artık, gözlerini Angelina'ya dikmiş onu seyrediyordu. Eski günleri, kaleden nasıl atladıklarını hatırladılar.

Angelina niçin verdiği sözü tutmadığını sormadı ona. Ayrıca kendisi de çoktan unutmuştu.

Ama tamamen de unutmamıştı.

Vito annesine bakınca böyle düşündü.

Alındı. Eğer Kaddafi onların aynı yakada büyümelerine izin vermiş olsaydı o asla doğmayacaktı. Annesi gözlerine sürme çekip bu kösele suratlı Arap'ın yanında, petrol kuyuları ve çöldeki gökdelenlerin arasında çamura bulanmış ciplerle gezecekti.

Ağır bir parfüm kokusu vardı adamın üzerinde; sandal ağacı ya da ona benzer bir şey. Vito'nun hiç hoşuna gitmemişti bu koku.

Çok zengin olmalıydı. Evin tuhaf bir atmosferi vardı, belki de içeriye yeterince ışık girmediği için. Bir çeşit anıt mezar gibiydi.

Arıların öyküsünü hatırladıklarında Ali ayağa kalktı ve aynen o günkü gibi çöl korkuluğu taklidi yapıp kollarını açtı.

Angelina gülümsedi ve o da elini göstererek,

– Kaç parmak var? dedi.

Ali gülümsedi ama bir hüzün seziliyordu halinden. Şimdi gözlüğünün daha iyi olduğunu, bifokal camlar kullandığını söyledi.

Gözlüğünü çıkarıp gözlerini ovdu, yüzündeki kemikler, kurukafa kemikleri gibi tek tek sayılıyordu. Angelina'ya baktı.

– Artık uzağı görememem mümkün değil.

Davranışları kibardı, uzun nazik elleri vardı. Bakır renkli topuksuz mokasenine aldırmayarak farkında olmadan bacak bacak üstüne atıyordu.

Gözleri adeta hareketsizdi ve insanın içine işliyordu, sığınak gibi havasız ve ruhsuz evine benziyordu.

Yemek vakti gelmişti, iki kadın geniş bir kâse içinde çorba getirdi. Şişman olan birinci karısıydı, genç olan ise son karısı. Doğulu kadınlar gibi giyinmişti; mavi ve oldukça kötü bir elbise vardı üstünde. Küçük parmağında çakıl taşı büyüklüğünde tektaş yüzük vardı ve çok sigara içiyordu. Başı kapalı şişmandan daha hüzünlü bakıyordu. Diğerinin ise meraklı ve kurnaz bakışları vardı. Kocasının önünden geçerken hafifçe eğiliyordu.

Angelina onlarla ilgili hiç soru sormadı, bakmakla yetindi.

Ali, ikinci karısının Mısırlı olduğunu söyledi.

– Evde oturmak hoşuna gitmiyor, hep seyahat etmek istiyor ama ben çok meşgulüm.

Angelina boşandığını ama etrafında dolaşan başka kocası olmadığını söyledi. Ali gülümsedi. Uzun bir sessizlik oldu.

– Hâlâ şiir okuyor musun?

Ali hemen yanıt vermedi, başıyla onayladı, hâlâ çok okuduğunu ama sadece siyasi konularla ilgilendiğini, devlet için çalıştığını, Libya'ya hizmet ettiğini söyledi. Hayatını buna adamıştı.

Angelina salona, zemindeki elde sırlanmış taşlara, terasa açılan geniş pencerelere baktı.

– Buraya daha önce gelmiş gibiyim...

Ali düşünceliydi, belki de bu ziyaretten sıkılmıştı. Gözleri, gözlük camının altından kara kuru iki böcek gibi bakıyordu.

Değişik bir baldan bir iki kaşık tatmaları için ısrar etti onlara.

Angelina, kendi kovanlarından olup olmadığını sor-

du. Onun arıcılıkla uğraşacağını sanmıştı. Ali başını salladı.

– Sirenayka'nın acımtırak balı bu.

Vito'ya baktı uzun uzun.

– Beğendin mi?

Vito beğenmemişti.

Ali'nin yüzü sert bir ifade aldı, daha sonra gülümsediğinde en arkadaki altın dişi gözüktü.

– Bizim *kaid*'in ataları Sirenayka'nın İtalyan toplama kamplarında ölmüşler, bunu biliyor muydun?

Ayağa kalktı, gitmesi gerektiğini söyledi.

Şükran, teşekkürler.

Kapıya kadar eşlik etti onlara.

Daha sonra, sokakta, beyaz demir parmaklıkları ve avluyu görünce, bu binada İtalyanların oturduğunu hatırladı Angelina. Belki de Padova'lı Yahudi arkadaşı Renata'nın eviydi burası.

Garson kendinden emin bir şekilde çaydanlığın ağzını küçük bardaklardan yukarı doğru uzaklaştırarak nefis nane çayı servisi yaparken, Angelina Namık'ı sorguya çekti. Genç rehber, her an birisi onu tutuklayacakmış gibi etrafa bakınıyordu. *Antenlerden* ve casuslardan korkuyordu. Meydan bomboştu, denizden gelen hafif bir rüzgâr esiyordu. Ali'yi iyi tanıyordu Namık. Kaddafi'nin gizli servislerinden Muhaberat'ın ağır toplarındandı. Onun adamlarını tanıyordu, sokaklarda insanları korkutarak dörtnala koşuyorlardı. Şafak vakti karşıt görüşte olanları evlerinden topluyorlardı. Ara sıra televizyonda insanları tedirgin etmek için ihanet edenleri gösteriyorlar, sorgulamalardan bö-

lümler yayınlıyorlardı. Reklam arasında da karşıt görüşten olanları dövüyorlardı. Ne kadar üzgün oldukları gözlerinden belli oluyordu. Diğerlerinin adlarını verip her şeyi itiraf etmeye zorlanıyorlar, sonra da Ebu Selim Hapishanesi'ne götürülüyorlardı ya da şehir dışında bir yerlerde canlı canlı kuma gömülüyorlardı. Namık Berberiydi, aile fertlerinden çoğuna eziyet edilmişti. Reis Berberilerden nefret ediyordu; onların dilini konuşamıyor alfabeleriyle yazamıyorlardı. Çoğu gidip geri dönmemişti. İşkence edilirken defalarca *Ben iğrenç bir fareyim, yaşasın Muammer, yaşasın Muammer* demeye zorlanmışlardı; çıldırana kadar. Kız öğrencilere tecavüz eden üniformalı sarhoş milislerin cepleri viagra ve prezervatif deposuydu.

Angelina ayağa kalktı ve bir süre yok oldu.

Döndüğünde yüzü çarpılmış gibiydi; sanki bir yere vurmuş da izi kalmıştı.

Vito annesinin mutfakta bıraktığı notu düşündü: *duygu duvarını yıkmak.*

O duvarın ötesinde ne vardı acaba?

Sabah Denizi

Ferid teknede annesinin göğsüne kıvrılmış oturuyor. Şikâyet etmiyor artık ama susuzluktan kurumuş. Bacaklarında karıncalar cirit atıyor, bir zamanlar kollarına kadar tırmanıp da içine giren ve onu güldüren karıncalar bunlar, oysa şimdi içindeler. Yürüyorlar. Bu öyküye son verecek olan bu adımlar mı yoksa?

Cemile eriyip giden oğlunun ağırlığını hissediyor üstünde. Önceleri haydi uyu diyordu ona, oysa şimdi onu uyanık tutmaya çalışıyor. Bir öykü anlatıyor ona, büyüyecek bir çocuğun öyküsünü. Bütün öyküler gibi bu da yalan.

Su biteli çok oldu.

Çocuğun dudakları teknenin tahtaları gibi kabarmış. Cemile onun kupkuru ve morarmış ağzına bakıyor. Eğilip oğlunun dudaklarına kendi tükürüğünü akıtıyor. Deniz onlar için işlenmemiş bir maden ocağı gibiydi, şeytanın barınağıydı adeta. Uçurumlar yüzeye kadar çıkmıştı. Cemile umudunu yitirmiş ve usanmıştı. Yalnızca kaderinin akıbetini bekliyordu artık. Öykünün sonuna gelmişti. Cildi tuzdan çizik çizik, ufkun bile görünmediği bu yerde yaşam öyküsünün son sahnesini idrak etmeye çalışıyor. Sadece deniz var. Islak bir ateş çemberi gibi onları saran kurtuluşun denizi. Kara bir yürek.

Ömer'in dinarlarını, Musa Dede'nin avrolarını ve dolarlarını vermişti bu yolculuk için; buruşmuş ve terli kâğıt parçalarını. Diğerleri gibi o da hiç kimsenin kumanda etmediği o tekne için teslim etmişti tüm parasını. Plastik bir göz ve artık içi boşalmış mazot bidonları kalmıştı geriye. Aralarında denizi bilen biri yok, çok azı hayatta kalacak. Onlar çöl insanı.

Somali'li genç sayıklıyor, cilt hastalığından muzdarip, kanayan sivilcelerini kaşıyor sürekli. Ateşler içinde yanıp tutuşuyor, içine kötü ruhlar girmiş gibi sıçrıyor. Çırılçıplak dolaşıyor. Diğer bedenlerin üzerinden atlayıp geçen çıplak bir çocuğu görmek çok acı. Diğerleri de ondan usanmış, onu dışarı atmak istiyorlar. Somali'lilerin hepsi de korsan diye bağırıp çağırıyorlar.

Somali'li denize tükürüyor. Hastalığının deniz yüzünden olduğunu söylüyor. Mogadişu sularında yüzen beyaz çamurdan, zengin dünyanın gemilerinin bıraktığı cüruf bidonları yüzünden hastalandığını haykırıyor yüzlerine. Elinde bir pala tutuyormuş gibi sallıyor kollarını. Onun işi ağaçları kesip gömmek ve kömür yapmak için kumda yakmakmış. Gülüyor, her şey ölecek, bundan böyle hayvanları otlatmak için yeşillikler olmayacak diyor. Kömür yüzünden. Kimse geleceğini düşünmüyor, herkes bugünü ve hayatta kalmayı düşünüyor. Ülkeni öldürmüşsün, kimin umurunda? Fakirler geleceği düşünemezler. Gülüyor, insanlar ağaçlarından elde ettiği kömürü satmak için öyle acele ediyorlar ki daha içindeki kor sönmeden torbalara dolduruyorlar. Bu yüzden de gemilerde yangın çıkıyor bazen. Feryat ediyor, kaşınıyor, kızgın kömür gibi dönüp duruyor. Fişek ta-

bancasını çıkartıp içindeki son fişeği ateşliyor. Gökyüzüne, en yükseklere fırlıyor fişek; mükemmel bir atış, ışıklı damlalardan oluşan bir tak.

Herkes havai fişeğe bakıyor. Bu ilahi gösteri için teşekkür ediyorlar ona ve ölüm öncesi uykusundan uyanıyorlar. Kundakçı Somali'liye övgüler yağdırılıyor. Birileri görecek belki onları. Beyaz üniformalı askerlerin gemisi kurtarmaya gelip eldivenli ellerini uzatacaklar onlara, leziz yemekler sunup dudaklarındaki uçuklar için mucizevi merhemler verecekler.

Karanlıkta tek bir ışığın etrafında dönen mürekkepbalıkları gibi durup denize bakıyorlar.

Ferid gitgide daha da hafifleşiyor. Oluklu ve içi boş bambudan yapılmış bebekler gibi tıpkı. Bacakları sağa sola yalpalanan iki kamış gibi, ayaklarının altı ise pis. Cemile sandaletlerini çıkarıp *parmaklarını kıpırdatmasını* söylemişti. Çocuğun yaptığı son hareketlerden biriydi bu: parmaklarını canlı tutmak için ayaklarını kıpırdatmaya çalıştı. Şimdi ise nefesi kömür kokuyor. Daha cüsseli ve yaşlı bir bedenden çıkar gibi derinden boğuk bir hırıltı duyuluyor. Belki de yolculuk sırasında büyüdü bu çocuk.

Cemile onun alnını ve deniz suyundan sertleşmiş saçlarını okşuyor, ona sımsıkı sarılıyor. Ferid'in gözleri yarı açık. Cemile açıp kapanan ve kendisini arayan bu beyaz aralığa bakıyor. Ferid biraz daha sakin şimdi, uykuya dalmak üzere, göz kapakları kapanırken günün son mücadelesini verir gibi.

Sakin bir çocuk olmuştu hep. Küçük bir adamdı o.

Cemile, onun tuvalete gitmeye geç kaldığı zamanlar

bahçede çiş yapmak için izin istediği günleri hatırlıyor. Bacaklarını açıp pipisini eline alırdı. Cemile de biraz daha ileriye gitmesini söylerdi ama o karanlıktan korkardı, lambanın aydınlattığı çemberin dışına çıkmak istemezdi.

Ömer de ara sıra bahçeye işerdi. Cemile azarlardı onu, hava sıcak olduğu için kötü kokular evin içine giriyor derdi. Ömer, karanlığı delen dişlerini göstererek gülerdi. Baba oğul, biri büyük diğeri küçük, yan yana fışkırtırlardı. Onları birleştiren bir şeydi bu. Bazen çapraz işerlerdi bazen de kumda açtıkları delikleri kıyaslarlardı.

Cemile bu saçma sapan şeyleri niçin düşündüğünü bilmiyor.

Onlarla ilgili çok daha önemli anıları olabilirdi. Oysa o, bahçesinde işemelerini ve kendisinin de onları azarlamasını hatırlıyordu: *Biraz daha uzağa gidin! Daha ileri! Çiçeklerim kokup kuruyacak!*

Cemile can çekişen bir böcek gibi. Yüreği ise sönmemek için direnen bir fener. Ferid'in gecesini aydınlatmak için daha ne kadar dayanacak?

Bir gün onun boynuna kadife gibi yumuşak deriden küçük bir kese bağlamış, kötü ruhları kovarak içine en güzel düşlerini üflemişti.

Denizi gördüğünde onun koskocaman, ıslak bir şey olduğunu düşünmüştü, başka da bir şey gelmemişti aklına. Belki kolay işlenen bir toprak, ya da silahların olmadığı bir yerdi. Belki de kutsanmış bir yerdi. Onun uçsuz bucaksız bir şey olduğunu ve dört bir taraftan hükmedebileceğini düşünememişti. Günler ve geceler

boyunca kararmış ve suskun yüzü dalgalarla birlikte bir yukarı, bir aşağı inip çıkıyordu. Elleri toprağın yüzeyine çıkan ağaç kökleri gibi kartlaşmıştı. Oğluna, küçük hurmasına sımsıkı sarılıyordu.

Ferid evde babasının anten parçaları ve kablo artıklarıyla oynardı.

Cemile onu İtalya'da okula gönderecek. Kuzeyde arkadaşları var, onlara ulaşmaya çalışacak. Onlar da deniz yoluyla geldiler oraya ama daha küçük ve daha hızlı bir tekneyle. Şimdi durumları iyi, Çinli kuaförlerin olduğu mahallede çamaşırhaneleri var. Başlangıçta çok zor günler geçirdiler; parklarda uyuyup sürekli kaçıyorlardı. Ama Cemile'ler öyle olmayacak, daha iyi muamele görecekler çünkü onlar sıradan kaçak değil, savaştan kaçan mülteciler. Geçici oturma izinleri olacak. İltica hakkı isteyecekler. Cemile iş arayabilecek, gece kurslarına gidip İtalyanca öğrenecek. Belki de günün birinde evine dönecek. Köşesine çekilip neler yaşadığına şöyle bir göz atacak. İşte o gün Ferid babası gibi çıkık kalçalı ve dar omuzlu bir delikanlı olacak. Tıpkı onun gibi gülecek, elektrik işleriyle uğraşıp başarılı olacak. Parmakları babasınınki gibi ince uzun olacak.

Ceylan denizin üstünde. Oraya nasıl geldiği meçhul ama orada işte. Bıçak gibi keskin dalgaların üzerine çıkmış; kum yığınlarının üzerine tüner gibi duruyor tüm heybetiyle. Dönüp Ferid'e bakıyor, parlak ve kıvrık boynuzları hareketsiz.

Küçük ama cesur ve yüce bir hayvan, bacakları in-

ce, kasları kamçı gibi ve sırtında, tehlike anında titreyen siyah bir çıkıntı var. Çölde rastlanabilecek en güzel yaratık o. Kulakları öyle keskin ki sessizliği delip geçer, gözleri büyüleyici, göz tabakası saydam ve göz kapakları da son derece parlak. Gökyüzündeki kartalları, çalılıklar arasında saklanan Afrika kurtlarını bile görür. Yazın kurak olduğunda ve stepler yandığında, tüm hayvanlar çölü terk ederken, ceylan kendi topraklarına sadık kalır ve çoğu zaman onun eti hayatta kalmaları için büyük etoburlara yem olur. Koşarken kuma dokunmaz adeta. Ardından bıraktığı izler küçük ve yuvarlak, madeni para büyüklüğünde. Hareketleri çok hızlı, hayatta kalabilmek için olsa gerek. Arada bir küçük çocuklar gibi geriye dönüp bakar. Aslında bu meraklı bakışlar onun ölümüne neden olabilir. Ensesine diş geçirildiğinde ceylan çırpınmaz, kendini bırakır ve onu sürükleye sürükleye öldürmelerine izin verir. Arap şairler onun için çok şey yazmışlar, onun masum bakışlarını dünyanın tüm güzelliklerinin zirvesine kadar yüceltmişler.

Ölüm döşeğinde ceylanı düşünüyor Ferid, ara sıra göz göze gelişlerini, bahçede onun elinden fıstık yerken ağzını açıp inci gibi dişlerini gösterişini düşlüyor.

Ferid ölüm döşeğindeyken Cemile ona sımsıkı sarılıyor ve şarkı söylemeye başlıyor. Diğerlerinin durumu fark etmesini istemiyor çünkü onlar çok gaddarlaştı artık. Cemile denize atılan cesetleri gördü. Kendisi hayatta kalmayı başardı ve hâlâ orada. Her şeye rağmen kalbinin dayanmış olması iyiye işaret; kendisi de bunun

bilincinde. Bundan böyle onun en büyük korkusu çocuğundan önce ölmek, onu kollarından bırakıp düşürmek, ona bu koca denizin, bu kapkara yüreğin yalnızlığını hissettirmek.

Bir zamanlar çölde küçük bır tilki görmüştü. Annesi yanında ölü yatıyordu ve tek başına kalmıştı. Gece av peşindeki yırtıcı hayvanlar onu çepeçevre sarıp bedenlerini sessizce sürükleyerek ona yaklaşıyorlardı.

Cemile oğlunun boynundaki nazarlığa bakıyor, artık kıpırdamadığını görüyor, öldürülmüş hayvanların boğazı gibi Ferid'in boynu da uzamış sanki.

Hiç kimse sağ salim kıyıya ayak basmayacak o tekneden. Mazottan da son bir damla kalmış ve rotayı kaybetmişler. Uzaktan bir gemi geçecek belki ama durmayacak.

Elleri boşuna yüzeye doğru çıkmaya çalışıyor. Ciğerleri sessizce iflas ediyor. Bedenler dibe vurup sarmaşıklara tutunmaya çalışan maymunlar gibi sallanıyor. Çölden gelen bu yaratıklar deniz suyuyla şişerek aç balıklara yem olup lime lime ediliyorlar.

Deniz kıyısındaki restoran bomboş.

Yalnızca bir çavuş çardağın altında bir tabak fırında makarna yiyor ve gazete okuyor.

Restoranın sahibi kumsala inmiş, üzerinde beyaz önlüğü var, tişörtünde de adı yazılı. Ellerini beline dayamış denize bakıyor.

Vito kumsalda yürüyor.

Zifftten kararmış bir naylon torbanın yanında bir denizanası var.

Bu yıl sahil denizanalarının istilasına uğramış sanki.

Yine de turistler bu yüzden gelmekten vaz geçmeyecekler.

Vito kumsalda yürüyor.

Uskumru konserveleri gibi istiflenmiş ve kokuşan koca tekneleri, Kuzey Afrikalı çocukları, savaş sonrası gazileri, mülteci kamplarında kalanları ve saklananları gördü. O insanların kendinden geçmiş bakışlarını, hayatta kalan çocukların kıyıya çıkışını, soğuktan donarak kriz geçirenleri, gümüş battaniyeleri gördü. Denizin ve toprağın korkusunu gördü.

Umudunu yitirmiş gariplerin, *Çalışmak istiyorum, çalışmak istiyorum, Fransa'ya, Kuzey Avrupa'ya gidip çalışmak istiyorum* diyen insanların ne kadar güçlü olduklarını gördü.

Onların kararlılığını ve saflığını gördü; gözlerinin güzelliğini, dişlerinin beyazlığını.

Giderek bozulup domuz ahırına dönüşen kampları gördü.

Duvara dayanmış çocukların sırtlarını, ayakkabılarının bağlarını ve kemerlerini çözdüren askerleri gördü.

Gelen yardımların nasıl kapışıldığını, çocuklara giydirecek çamaşır arayanları, öfkeli yoksullara para toplayanları gördü. Neden İsa hep onlardan istiyordu?

Salgınları ve onlardan korkanları gördü. İnsanların isyan edişini, iskeleleri ve kıyıya çıkılmasını engelleyenleri gördü. Sonra yeniden kıyıya çıkmayı deneyen-

leri, gece vakti yüzme bilmeyen zavallıları karaya çekmek için denize atlayanları gördü.

Üstelik de kimi kurtardığını bilmeden suya atlayan insanlardı bunlar; kim bilir belki de kurtardığı hapisten kaçan biriydi, cep telefonu hırsızıydı, ters yönde araba kullanacak biriydi, bir genç kızın ya da gece vardiyasından eve dönen bir hemşirenin ırzına geçecek biriydi.

Bu tür adi ve aşağılık şeyler duymuştu Vito. Yoksulların diğer yoksullara duyduğu öfkeydi bu.

Kendi katilini kurtarmak: merhamet dedikleri şey buydu belki de. Ama burada hiç kimsenin aziz olmadığı apaçık ortada. Dünyanın da şehitlere ihtiyacı olmamalı, daha iyi ve dengeli bir dağılım olmalı.

Angelina pencerenin önünde oğlunun yolunu bekliyor. Eve dönmemesine aldırış etmiyor çünkü günün birinde hiç dönmeyeceğini biliyor. Hayat bu işte.

Belki de iyi bir anne olamadı; tıpkı kuyruğu kesik bir kertenkele gibi, Vito da onun kuyruğunun yeni uzantısı oldu.

Bu durumda insan ne bekleyebilir ki?

Televizyon kapalı. Eski bir televizyon ve çalışmıyor, rüzgârdan, yağmurdan etkileniyor. Televizyonu değiştirmek gerek, anteni de. Ama bu ev yazlık.

Angelina savaşın bitmesini, bin bir yüzlü bu aktörün yakalanıp yargılanmasını bekliyor.

Nato'daki bombardımanları gördü. *Sivilleri hedef almayacağız* laflarını da çok duydu. Hastaneye oksijen tüpü temin eden fabrikayı da yerle bir ettiler.

Sahtekârlıkları, Yeşil Meydan'daki ayaklanmaları,

televizyon seti gibi yapmacık ve kurgulanmış sahneleri gördü.

Bandanalı gerillalar, ellerinde makinalı tüfeklerle dolaşan çocuklar gördü. Onları durdurmak istercesine kollarını televizyona doğru uzattı.

Şehirleri mahvolmuştu, patlamalardan sonra duvarlar delik deşikti. Enkaz altında kalan palmiyeler ağarmıştı.

Annesi Santa, *üstümüze ateş ediyorlar, biz Trablusluyuz, ne buralıyız ne de oralı, kıyıya çıkamayan o çocuklar gibi denizin ortasında kalakaldık* dedi.

Sıradan insanların ayaklanmalarını gördüler. Başları açık kızlar radyoda konuşuyorlardı, üniversiteli gençler, ellerinde mitralyöz, ayaklarında plaj terlikleri, ortalıkta dolanıyorlardı.

Eski Senusi bayrağını gördüler.

Çocuk yaştaki paralı askerleri, üç kuruşa çalıştırılan kralcıları gördüler; savanadaki hayvanlar gibi dizlerinin üstünde, enselerinden vurularak öldürülüyorlardı.

Haberlerde türbanlı ve tabancalı bir gazeteci kadın gördüler.

Çiftçiler gibi ter içinde, kısa pantolonla ve çıplak ellerle mayın tarayanları gördüler.

Bütün bu silahlar sonra ne olacak?

Angelina gece uyandığında bunu düşündü.

Başka bir savaş başlayacak. Sinir gazı ve hardal gazı. Reisin cephaneliğindeki tahta kasalar makineli tüfeklerle, mayınlarla ve roketlerle dolu. Üzerinde de gerçeküstü bir yazı var: *Tarım Bakanlığı'na.*

Mayın ekili tarlalar. Biçtikleri de bu işte.

Her gece yeni bir tekne, açlıktan ve savaştan yollara dökülmüş insan gübresi.

Yazın son günleri; gebreotları açmış ve büyüleyici bir hava esiyor. Üç gün süren fırtınanın ardından hava durulmuş. Kumsal, tahtalardan ve kıyıya hiç yanaşmamış tekne kalıntılarından oluşmuş bir çöplük gibi. İnce kumların üzerinde bir savaş müzesi adeta. Vito çöpleri didik didik karıştırıp bir iki parça topluyor.

Kumsalda bir ileri bir geri gidip yamulmuş tahta parçalarını ve halı kırıntılarını sürüklüyor.

Deriden küçük bir keseyi almak için duraksıyor. İçine mücevher saklanan keselere benziyor. Vito onu açmakta zorlanıyor. Birkaç düğüm atılarak sıkı sıkı bağlanmış. Parmağını içine sokuyor; içi boş, ıslanmış yün gibi bir şey ve bir iki boncuk var. Diğer topladıklarıyla birlikte onu da sırt çantasına atıyor.

Adada kimsesizler mezarlığı var. İyi yürekli biri denizden gelen cesetleri toplamış, kokularını almamak için de burnunu naneyle ovmuş. Mezarların üzerine haçlar koymuş ama sonra birileri çıkarmış onları. Önemi yok, gariplerin Tanrısı birdir ve her gün onlarla birlikte boğulur. Sonra da kumsalda, tümseklerin arasında yabani sarımsak ve gelincik yetiştirir. Vito da rüzgâr yemiş ama acı çekmemiş bu çorak arazide yürüdü. Deniz her şeyi temizler. Hiçbir anne oraya gelip de ağlamıyor, mezarlara çiçek koyan da yok. Yalnızca yabancı turistlerin bıraktığı küçük şeyler var; bir not ya da bir oyuncak. Vito yere oturup alabora olmuş bir teknenin iskeleti gibi altta yatan kemik tarlasını canlandırdı kafasında.

Kumsala yumurtlamaya gelen kaplumbağaları düşündü. Ada onların kuluçkaya yattıkları bir sığınak.

Çok yakında yumurtalar açılacak. Vito bu görkemli manzarayı gördü. Gelgiti izleyen yavru kaplumbağalar ölmemek için denize koşarlar.

Daha sonra topladığı artıkları evde bir tezgâhın üzerine çiviyle çaktı; Arapça yazılmış bir günlük sayfası, bir gömlek kolu, oyuncak bir bebeğin kopmuş kolu.

Kayda değer bir anlam taşımayan bir iş. İçini kemiren umutsuzluğun yaptırdığı bir iş.

Tatilin son günlerini kayıkhanede bunlarla geçirip oyalanacak.

Hayatına bir yön vermesi için karar vermesi gerek; zamanını boşa harcamak ya da bir şekilde bir şeyler üretmek.

Annesi ona *Kendi içinde, kendi etrafında bir yer edinmelisin. Az da olsa sana uyan bir yer* demişti.

Annesi böyle dediği zaman Vito ona tahammül edemiyor. Denize bakıp da konuşmadığında yumruklarını sıkıp ellerini cebine sokuyor.

Kendi başına hiçbir karar alacak durumda değil; bunu daha önce de düşündü ama üzerinde durmadı. Belki vahşi bir baykuş gibi sürdürecek yaşamını. Belki de yeterince zeki değil. Her halükârda ağırdan aldığı kesin ve zamana ihtiyacı var.

Vito sürüklüyor, yapıştırıyor. Kesintiye uğramış o kaçışların parçalarını birbirine ekliyor.

Bunu neden yaptığını bilmiyor. Bir yer arıyor. Bir şeyleri durdurmak istiyor. Amacına asla ulaşamamış yaşamları.

Annesinin denize bakan gözlerini düşünüyor. Bakışları, boynuna dolanan bir yumağın ucunu kaybetmiş de

onun izini arar gibi. Trablus'tan döndüğünden beri aradığı tek şey neşeydi. Yemek pişirmeye başladı, incirli tatlı, fırında makarna yaptı, vazolara demet demet katırtırnağı koydu. Oğluna bir anı bırakmak istiyor; geride bir yuvayı hatırlatacak şeyler bıraksın ki oraya sırf nefes almak için bile gözü kapalı dönebilsin.

Angelina içeri girip niçin öğle yemeğine gelmediğini soruyor ona. Denizin kalıntılarından yaptığı o koskoca panoya bakıyor: çiviyle çakılmış tahtalar, üzerine yapıştırılmış kot pantolonlar.

Orada öylece sabit duran ve her an patlayacakmış gibi görünen şeye bakıyor.

– Yoksa sanatçı mı olacaksın?

Vito omuz silkiyor, elleri kapkara, saçları tutkal içinde. Duvara yaslanıyor, eski şişe kasalarının yanında duruyor, bileğiyle gözünü ovuşturuyor, tozlu yere bir tekme savuruyor.

Annesinin yaklaşmasına izin vermiyor. Onu uzakta, gölgede tutuyor. Kendi kendine konuşuyor.

– Batık bir tekneyi ölümsüzleştirdim.

Vito'nun yaptığı iş anıları toparlamaktı. Mavi bir bidon, bir ayakkabı.

Günün birinde birinin ihtiyacı olacak bunlara. Bir gün zenci bir İtalyan geçmişe dönüp atalarının ne yaptığına bakmak ve bir şeyler bulmak isteyecek. Asma köprü gibi bu geçişin izlerinin peşine düşecek.

Angelina dönüp de oğlunun yüzüne bakamıyor, gerçekten utanıyor. Sanki onu sevişirken gözetliyormuş gibi hissediyor.

Büyük mavi panoya yaklaşıyor. Yapıştırılmış değer-

siz eşyalara, denizden gelen bu kutsal emanetlere dokunuyor. Tuzla yıkanmışlar. Araç gereçlerin bulunduğu kulübedeki batık tekne kalıntılarından yaratılmış bu iş çok etkileyici, el değmemiş arkeolojik bir mekân. Kurtarılmış bir dünya.

Angelina oğlunun denizine bakıyor. Kendi seçtiği kumsalın ve tarihin denizine. Dünya girdabında bir iç mekân.

Panonun tam ortasına çiviyle çakılmış olan deri keseye bakıyor.

Onun bir nazarlık olduğunu biliyor. Sahralı annelerin onu geceleri yıldızların altında hazırladıklarını, çocuklarını kem gözlerden ve ölümden koruması için boyunlarına taktıklarını biliyor.

Başını ona doğru eğip bir hayvan gibi burnunu sürtüyor. Denizin sesine kulak veriyor, akan kanların sesine ne kadar da benziyor.

Sonra olan olmuştu.

Aylardan hangisiydi? Ekim, yine ekim. Kovuldukları ay. Onun doğduğu ay. Ve Angelina o doğum gününe kadar sağ kalacağını gerçekten de düşünmemişti. İçini kemiren o kuşkular artık yok olmuştu. Vasiyetnameye benzer bir şey yazmış, kendine ait şeyleri bir düzene sokmuştu. Banka hesapları ve ödenecek faturaları gibi.

Vito gitmişti. Kim bilir belki de bu yüzden onu kemiren şey ölüm duygusuydu. *Onu büyüttüm, artık bu dünyadan gidebilirim* demek ister gibiydi. Ne yazık ki hataları olmuştu. Çok hata vardı, az gibi görünse de gece vakti belleğindeki çekmeceleri boşaltıp da yaşanan tüm felaketleri ortaya döktüğünde çoktu aslında. Afrika fotoğrafları ve diğerleri, eski otobüs biletleri, bir zarf dolusu analiz raporları, bir dönem sevdiğine inandığı bir beyefendinin el yazısı.

Vito'ya uzun bir mektup da yazmıştı. *Aşkım* diye başlıyordu. *Oğlum* diye başlıyordu. Gece vakti yazılan ve hiçbir yere gönderilmeyen mektuplardan biriydi. Evin önünden geçen çöpçülerle birlikte çok uzaklara, gitmemesi gereken yerlere gidecekti.

Anneler bir adım geride durmalı.

O gece zehirlenene kadar sigara içmişti. Sabahleyin

de kalan paketi mektupla birlikte sert bir tavırla fırlatıp çöpe atmıştı.

Buzdolabını temizlemeye kalkışmıştı. Kendine yakıştıramadığı her şeyi boşaltmıştı. Eski notları, cinsel ilişkisinin ve aşkının sembolü olan tarihi geçmiş prezervatif kutusunu. Ne saçma! Birçok şey gibi, özellikle de düşünceleri gibi, terası süpürdüğü süpürge gibi bu da saçma gelmişti ona.

Saksılara uzun süre dayanacak çiçekler dikmişti. Evi temizlemişti. Hepsi Vito içindi, belki döner diye. Öldüğünde cesedi nasıl olur acaba diye yalınayak yatağa yatmış ve uzun süre öyle kalmıştı.

Vito'yu düşünüyordu yalnızca; ikisini yan yana.

Pencereden bakıyordu.

Doğum günü gelmişti nihayet ve o yaşıyordu. Düşündükleri gereksiz kaygıdan başka bir şey değildi.

Vito Londra'dan aramıştı. Çalıştığı İtalyan barından gürültülü sesler geliyordu.

– Doğum günün kutlu olsun anne.

Yarım saat sonra tekrar aramıştı.

– Duydun mu anne? Öldürmüşler onu.

Angelina ateş edildiğini duymuştu. Makineli tüfeğin tümünü üzerine boşaltmışlardı.

– Kimi? Kimi öldürmüşler?

Londra'yı ve Vito'yu düşünüyordu; oradaki suikastları, metroları, onun pazar günlerini geçirdiği Tate Gallery'nin önündeki kalabalığı.

– Kaddafi'yi, öldürmüşler Kaddafi'yi.

– Ya.

Yerdeki çiçekli halının üzerine usulca, ölümsüzce bırakıvermişti kendini.

Ekim ayının suçu buydu işte.

Kanlı farenin belasını buluşunu ve köşeye sıkıştığını görmek için internete girmemişti. Diktatörlerin sonunu biliyordu. İnsan bedeninin lastik gibi nasıl sürüklendiğini biliyordu. Ardından izler bırakan öfkenin anlamsızlığıydı bu. Sevinçten eser yok, hayatta kalanları kirleten ürkütücü bir zafer sadece.

Bellek, kanlı kaldırımlara dökülen kireçtir.

Özgürüz. Yaşasın, yaşasın!

İNSANIN DOĞDUĞU YERDE BİR ŞEYLER VARDIR. HERKES BİLMEZ BUNU. ANCAK ORADAN ZORLA KOPARILAN BİLİR.

Libya'da, Sahra'nın son vahalarından birinde yaşayan Bedevi kadını Cemile ile oğlu Ferid, onlardan daha hızlı yol alan bir savaştan kaçıyorlar.

Trablus'ta doğan, 11 yaşına kadar Arap gibi yaşayan Angelina, Kaddafi tarafından zorla gönderildiği anayurdu İtalya'da, oğlu Vito'ya her ülkede fırtınalar kopabileceğini öğretmeye çalışıyor.

Aynı denizin iki kıyısında iki ana-oğul, iki ayrı dünya.

Onları hem ayıran hem birleştiren Akdeniz, bir uçan halı ya da her şeyin üstünü örten bir kristal tabaka gibi. Ama karaya çıkıldığında, ister gidiş olsun ister dönüş, her geçişin izi kalıyor, ıslak kile yazılan yazılar gibi...

Margaret Mazzantini'den, vaatler ve feragatlerle dolu, masal gibi güçlü ve pırıltılı bir roman...

İtalyanca aslından çeviren: İvon Cerrahoğlu

Margaret Mazzantini, Dublin'de doğdu, eşi ve dört çocuğuyla Roma'da oturuyor. Edebiyat alanındaki çıkışını *Il catino di zinco* (1994) ile yaptı; bu romanı *Manola* (1999) izledi. 30'dan fazla dile çevrilen *Non ti muovere* (2001; Strega Ödülü, Grinzane Cavour Ödülü, Bari Şehri Ödülü, Avrupa Zepter Ödülü; *Sakın Kımıldama*, Doğan Kitap, 2011), 2004'te Sergio Castellitto tarafından filme alındı; başrollerinde yönetmen ve Penélope Cruz yer aldı. Mazzantini, sahne monologu *Zorro*'nun (2002) ardından *Venuto al mondo* (2008; 2009 Campiello Ödülü; *Sen Dünyaya Gelmeden*, DK, 2010) romanını yayımladı. Bu roman da 2012'de yine Castellitto tarafından filme alındı; başrollerini Penélope Cruz ile Emile Hirsch paylaştı. 2011'de *Nessuno si salva da solo* ve *Mare al mattino* (*Sabah Denizi*) romanları yayımlanan Mazzantini'nin son romanı Kasım 2013'te çıktı: *Splendore*.



ISBN 978-605-09-1813-7
9 786050 918137
sertifika no: 11940
Tavsiye Edilen Satış Fiyatı
₺15
DK DOĞAN KİTAP